

Metodika identifikace a hodnocení lokalit segregace: hodnocení vhodnosti lokalit pro pořizování sociálního bydlení z hlediska prevence rezidenční segregace

2023

prof. RNDr. Luděk Sýkora, Ph.D.

Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta
Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje
Albertov 6, 128 43 Praha 2

2019-2022 - Vývojová dynamika segregace a sociálního vyloučení v území
(Technologická agentura ČR, TL02000479)

Metodika identifikace a hodnocení lokalit segregace: hodnocení vhodnosti lokalit pro pořizování sociálního bydlení z hlediska prevence rezidenční segregace

prof. RNDr. Luděk Sýkora, Ph.D.

Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje,
Centrum pro výzkum města a regionů (CVMR), <https://web.natur.cuni.cz/cvmr/>

**PŘÍRODOVĚDECKÁ
FAKULTA**
Univerzita Karlova

cvmr

centrum pro výzkum
měst a regionů

**T A
Č R**

Tento projekt je spolufinancován se státní
podporou Technologické agentury ČR v rámci
Programu ÉTA.

www.tacr.cz

Výzkum užitečný pro společnost.

2019-2022 - Vývojová dynamika segregace a sociálního vyloučení v území
(Technologická agentura ČR, TL02000479)

© Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, 2023

Obsah

1	Shrnutí	5
2	Úvod	6
3	Východiska, struktura a postup	11
4	Identifikace a hodnocení lokalit koncentrace osob ohrožených sociálním vyloučením na základě analýzy statistických dat.....	14
4.1	Lokality koncentrace obyvatel ohrožených sociálním vyloučením	14
4.2	Lokality koncentrace obyvatel ohrožených sociálním vyloučením v případě zvýšení SPO o 25 a 50 osob: modelová situace	17
4.3	Areály koncentrace osob ohrožených sociálním vyloučením a obyvatel s vyšším sociálním statusem	18
4.4	Území vhodná pro pořízení sociálního bydlení	20
4.5	Celkové vyhodnocení lokalit z hlediska segregace na základě analýzy statistických dat	21
5	Identifikace a hodnocení lokalit segregace na základě analýzy reprezentace, analýzy percepce a terénního šetření.....	23
5.1	Identifikace a hodnocení lokalit koncentrace osob ohrožených sociálním vyloučením na základě analýzy reprezentace	24
5.2	Identifikace lokalit koncentrace osob ohrožených sociálním vyloučením na základě analýzy percepce	24
5.3	Hodnocení lokalit koncentrace obyvatel ohrožených sociálním vyloučením z hlediska segregace.....	25
5.4	Standardizované hodnocení symbolického vyloučení, funkční a fyzické separace a sociální interakce prostřednictvím on-line šetření.....	29
6	Komplexní vyhodnocení lokalit koncentrace obyvatel ohrožených sociálním vyloučením z hlediska segregace a doporučení pro plánování a realizaci sociálního bydlení.....	32
7	Výstupy metodiky ve formě webových mapových a datových aplikací	34
8	Literatura	37

Seznam obrázků

Obrázek 1: Ostrava: počet, podíl a lokalizační kvocient - osoby pobírající příspěvek na živobytí: průměr let 2015-2016	15
Obrázek 2: Vsetín: lokality koncentrace osob pobírajících příspěvek na živobytí: průměr let 2015-2016	16
Obrázek 3: Pardubice: lokality koncentrace při zvýšení o 50 SPO: průměr let 2015-2016	18
Obrázek 4: Kladno: areály koncentrace osob pobírajících příspěvek na živobytí a obyvatel s vysokoškolským vzděláním: průměr let 2015-2016	20
Obrázek 5: Kadaň: souhrnné vyhodnocení ZSJ z hlediska vhodnosti pořízení sociálního bydlení na základě statistické analýzy: vyhodnocení SPO 2015-2016	22
Obrázek 6: Ústí nad Labem: lokality s koncentrací osob ohrožených sociálním vyloučením a lokality se znaky segregace identifikované na základě analýzy percepce a reprezentace	28
Obrázek 7: Webová aplikace pro standardizované hodnocení symbolického vyloučení, funkční a fyzické separace a sociální interakce prostřednictvím on-line dotazníku	31
Obrázek 8: Kadaň: vyhodnocení ZSJ z hlediska vhodnosti pořízení sociálního bydlení na základě vyhodnocení koncentrace SPO (2015-2016) a analýzy percepce a reprezentace	33
Obrázek 9: Webová stránka segregace.cz nabízí mapové a datové aplikace, metodické postupy a doporučení	34
Obrázek 10: Příklad zobrazení z aplikace Lokality rezidenční segregace	35
Obrázek 11: Příklad zobrazení z aplikace Lokality sociálního vyloučení a segregace	36

Seznam tabulek

Tabulka 1: Postup a výstupy identifikace lokalit segregace a hodnocení vhodnosti lokalit pro pořizování sociálního bydlení z hlediska prevence rezidenční segregace	13
Tabulka 2: Úrovně koncentrace sociálních skupin	16
Tabulka 3: Dimenze segregace	26
Tabulka 4: Příklad tabulky souhrnného vyhodnocení lokalit segregace na základě analýz reprezentace a percepce a terénního šetření	27

Seznam zkratk

ASZ: Agentura (Odbor) pro sociální začleňování, MMR ČR
ČR: Česká republika
IROP: Integrovaný regionální operační program (2021-2027)
LQ: lokalizační kvocient
MMR ČR: Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky
MPSV ČR: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky
OPZ+: Operační program zaměstnanost plus (2021-2027)
SO ORP: správní obvod obce s rozšířenou působností
SPO PNZ: společně posuzované osoby pro poskytnutí příspěvku na živobytí
SVL: sociálně vyloučené lokality
SVO: sociálně vyloučené osoby
TA ČR: Technologická agentura České republiky
ZSJ: základní sídelní jednotka

1 Shrnutí

Cíl metodiky

Cílem metodiky je hodnocení území měst a obcí a klasifikace lokalit z hlediska vhodnosti pro pořízení sociálního bydlení. Typologie lokalit poskytuje doporučující rámec pro lokalizaci sociálního bydlení v území měst a regionů s cílem prevence segregace a podpory desegregace.

Stručný popis metodiky, novost přístupů a přínos metodiky

Metodika využívá dva základní postupy pro hodnocení území měst a obcí a klasifikaci lokalit z hlediska vhodnosti pro pořízení sociálního bydlení. První hodnotí koncentrace osob ohrožených sociálním vyloučením. K tomu připojuje vymezení lokalit s vyšším sociálním statusem a vyšších rizik nepřijetí. Druhý spočívá ve vymezení lokalit s riziky symbolického vyloučení na základě šetření percepce a reprezentace lokalit klíčovými informátory. Celkové vyhodnocení zahrnuje rovněž ověření v terénu lokalit.

Využití metodiky

Metodika, respektive výstupy dosažené na základ metodiky, jsou určeny pro uplatnění organizacemi řešícími sociální vyloučení a prevenci rezidenční segregace a organizacemi územního a regionálního rozvoje, zejména centrálními orgány jako MPSV ČR, MMR ČR, Agentura/Odbor pro sociální začleňování, krajskými úřady, městskými a obecními samosprávami a nevládními neziskovými organizacemi.

Ekonomické aspekty, společenské a ekonomické přínosy

Metodika, respektive výstupy připravené na základě metodiky mají přínosy společenského a ekonomického charakteru. Ty jsou především v oblastech kvality fungování veřejné správy na základě cílené podpory opírající se o objektivní data a jejich vyhodnocení vedoucí ke snížení počtu lidí v sociálním vyloučení s důsledky v oblasti úspor národních rozpočtů, úspor na úrovni místních samospráv.

Dedikace

Metodika byla vytvořena se státní podporou Technologické agentury ČR v rámci Programu Éta, projekt Vývojová dynamika segregace a sociálního vyloučení v území (TL02000479).

Jména oponentů

RNDr. Roman Matoušek, Ph.D., Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky

Mgr. Marek Mikulec, Ph.D., Magistrát města Ostravy; Ostravská univerzita, Fakulta soc. studií

2 Úvod

„**Metodika identifikace a hodnocení lokalit segregace: hodnocení vhodnosti lokalit pro pořizování sociálního bydlení z hlediska prevence rezidenční segregace**“ je jedním z hlavních výstupů projektu „Vývojová dynamika segregace a sociálního vyloučení v území“, jehož řešení v letech 2019-2022 podpořila Technologická agentura ČR (č. TL02000479)¹. Metodika **hodnotí území měst a obcí a klasifikuje lokality z hlediska vhodnosti pro pořízení sociálního bydlení**. Metodika využívá základní metodický modul z „**Metodiky identifikace a hodnocení lokalit segregace**“, který identifikuje lokality segregace, a rozšiřuje ho o další hodnotící moduly. Typologie lokalit z hlediska vhodnosti pro pořízení sociálního bydlení je založená na komplexním vyhodnocení vstupů z dílčích modulů. Smyslem typologie lokalit je poskytnout **doporučení pro lokalizaci sociálního bydlení s cílem prevence segregace a podpory desegregace**.

Koncepce sociálního bydlení České republiky 2015–2025 zdůrazňuje **negativní důsledky a společenská rizika procesů rezidenční segregace** a utváření koncentrací obyvatel ohrožených sociálním vyloučením a sociálně vyloučených lokalit. Konstatuje, že pořizování sociálního bydlení by nemělo vést k prostorovému přeskupování v současnosti existujících sociálně vyloučených lokalit a jiných koncentrací obyvatel ohrožených sociálním vyloučením. Naopak, plánování a realizace sociálního bydlení by mělo **předcházet segregaci** marginalizovaných skupin obyvatelstva, **podporovat sociální začleňování** a interakci mezi různými sociálními skupinami, a tím napomáhat nejen prevenci segregace, ale pokud je to možné i zmírňování a odstraňování existujících sociálně vyloučených a segregovaných lokalit a jiných koncentrací obyvatel ohrožených sociálním vyloučením (MPSV 2015).

Při přípravách návrhu **Zákona o sociálním bydlení** bylo deklarováno, že je v oblasti sociálního bydlení nezbytné důsledně uplatňovat princip desegregace. Pořizování sociálního bydlení v segregovaných a segregací ohrožených lokalitách a jiných místech s vysokou koncentrací obyvatel ohrožených sociálním vyloučením by totiž vedlo k posílení existujících nerovností a ochromilo roli sociálního bydlení ve smyslu podpory rovnosti, nediskriminace a solidarity prostřednictvím začleňování uživatelů sociálního bydlení do společnosti. **Cílem desegregace je prevence utváření a zmírnění existující segregace**. Princip má dvě základní linie doporučení. Za prvé, nedoporučuje pořizovat další sociální bydlení v lokalitách, které se vyznačují sociálním vyloučením a segregací, a ani v místech, kde k segregaci může dojít, což

¹ Projekt realizoval tvůrčí tým z Univerzity Karlovy, Přírodovědecké fakulty, kateder sociální geografie a regionálního rozvoje, demografie a geodemografie a aplikované geoinformatiky a kartografie. Pro přípravu a ověřování metodiky měli neocenitelný přínos čtyři aplikační garanti. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR poskytovalo data a prostor pro diskusi metodiky s partnery z měst, krajů a nevládních neziskových organizací. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Agentura pro sociální začleňování (do roku 2020 Agentura spadala pod Úřad vlády ČR) nabízelo cenné připomínky k metodice a podněty pro rozvoj specifických modulů hodnocení a v neposlední řadě vytvářelo podmínky pro prezentaci metodických postupů a výsledků hodnocení prostřednictvím konferencí, webinářů (zejména v období pandemie COVID-19), a workshopů. Města Plzeň a Ostrava pomáhala zejména zpětnou vazbou k výsledkům hodnocení, jejich prezentaci a využitím v prostředí rozhodování na úrovni měst. Plzeň a Ostrava jsou města s velkou odlišností míry segregace a sociálního vyloučení a umožňovala tak testovat metodiku a z ní vyplývající doporučení v odlišných regionálních a místních kontextech. Pro složení týmu a také informaci o aplikačních garantech viz <https://web.natur.cuni.cz/segregace/vyvojova-dynamika-segregace-a-socialniho-vylouceni-v-uzemi/>.

mohou být například lokality, které k bydlení zatím nesloužily, jako jsou průmyslové zóny. Za druhé, sociální bydlení má být nabízeno zejména v místech, kde může docházet k inkluzivní sociální interakci, a přitom pomáhat především obyvatelům, kteří žijí ve stavu bytové nouze a také v prostředí lokalit se znaky a riziky segregace.

Uplatnění principu desegregace předpokládá identifikaci lokalit existujících a také potenciální segregace, tj. míst, kde by bylo rizikem zakládat nebo navyšovat koncentraci obyvatel ohrožených sociálním vyloučením. Pro uplatnění principu desegregace byly v době přípravy zákona o sociálním bydlení dostupné výstupy **“Analýzy sociálně vyloučených lokalit v České republice”** (GAV 2015), v pořadí druhé takzvané Gabalovy mapy. Zmapování SVL přitáhlo mediální pozornost a jasně a srozumitelně upozornilo odbornou i laickou veřejnost na existenci sociálního vyloučení v území. Analýzou identifikované sociálně vyloučené lokality (SVL) byly také využívány k rozhodování o území. Mimo jiné byly přeneseny do prostorového rámce základních sídelních jednotek (ZSJ) a využívány v rámci Integrovaného operačního programu.

Výsledky **“Analýzy sociálně vyloučených lokalit v České republice”** nebyly kladně přijímány ze strany mnoha dotčených místních samospráv, které kritizovaly, že s nimi identifikované lokality nebyly diskutovány, případně korigovány a že ne vždy odpovídají jim známým skutečnostem. Výsledky ve smyslu identifikovaných SVL byly do značné míry ovlivněné **vnímanou přítomností populace Romů**, jež fakticky byla klíčovým definujícím znakem sociálně vyloučených lokalit. Etnizace sociálního vyloučení, pramenící z předpojatosti vůči Romům, nicméně přinášela, a v českém kontextu stále přináší, jisté myšlenkové omezení, respektive slepotu ve vnímání sociálního vyloučení a sociálně-prostorové rezidenční segregace. Sociálním vyloučením a segregací jsou ohrožené rozmanité sociální skupiny. Patří mezi ně rodiče samoživitelé, zdravotně hendikepovaní, senioři s nízkými důchody nebo rodiny s dětmi a nízkými příjmy. Mnohé z domácností jednotlivců i rodin přitom trpí nejen chudobou, ale rovněž bytovou nouzí, kdy bydlí na ubytovnách, v azylových domech nebo jsou bez domova.

MPSV ČR si bylo vědomo **úskalí využití výsledků** „Analýzy sociálně vyloučených lokalit v České republice“. Analýzou určené sociálně vyloučené lokality nebyly zcela akceptovány, potýkaly se s omezeními danými etnizací sociálního vyloučení, používanou metodikou terénních šetření a rovněž obtížností opakovat náročnou analýzu s vyšší frekvencí, aby bylo možné sledovat mimořádnou dynamiku změn sociálního vyloučení v území. Hledal se **alternativní nástroj**, který by tato omezení mohl překonat.

V roce 2017 bylo pilotně otestováno využití [„Metodiky identifikace lokalit rezidenční segregace“](#) (Sýkora a kol. 2015)², jež byla původně připravená pro sledování segregace cizinců. V rámci studie „Pilotní ověření Metodiky identifikace lokalit rezidenční segregace v obcích ČR“ financované z projektu MPSV „Sociální bydlení – metodická a informační podpora v oblasti sociálních agend“ (OP Zaměstnanost, reg. č. projektu

² Metodika byla připravena v letech 2014-2015 v rámci projektu „Prevence segregace a podpora sociální integrace zahraničních zaměstnanců firem zpracovatelského průmyslu v místech jejich pracovišť a bydlišť“, který se zaměřoval na rizika rezidenční segregace cizinců. Metodika byla certifikována MPSV ČR. Ve stejné době byla schválena Koncepce sociálního bydlení České republiky 2015 – 2025 (2015) a na MPSV ČR se připravoval zákon o sociálním bydlení. Návrh zákona reflektoval rizika spojená s rozšířenou praxí směřovat sociální bydlení do lokalit, které jsou fyzicky, funkčně a sociálně separované od běžných městských struktur a počítal se zavedením principu desegregace pro plánování a pořizování sociálního bydlení. Pro MPSV ČR byly navrženy zásadní úpravy metodiky pro uplatnění v oblasti prevence segregace a podpory desegregace při pořizování sociálního bydlení.

CZ.03.2.63/0.0/0.0/15_017/0003539) (Sýkora, Ignatyeva, Brabec 2018a) byla metodika **zásadně přepracována** a doplněna pro účely identifikace a hodnocení lokalit s cílem prevence segregace a uplatňování principu desegregace při pořizování sociálního bydlení (Sýkora, Ignatyeva, Brabec 2017, 2018a). Pilotní ověření navržených postupů proběhlo v deseti městech Česka a v Plzni (Sýkora, Ignatyeva, Brabec 2017, 2018a), přineslo podstatné přepracování a rozšíření původní testované metodiky. Následně byl postup uplatněn i ve studii pro město Brno (Sýkora, Ignatyeva, Brabec 2018b).

Zásadním krokem úpravách metodiky bylo definování cílové skupiny osob ve zvýšené míře ohrožených sociálním vyloučením a segregací. Na základě jednání s MPSV ČR bylo rozhodnuto o využití údajů o **počtu společně posuzovaných osob pro poskytnutí příspěvku na živobytí (SPO PNZ)**, tj. osob mimořádně ohrožených materiální chudobou a sociálním vyloučením. Rozhodnutí ovlivnila možnost pro testování a ověření získat údaje o počtech SPO PNZ ve velkém územním detailu, za základní sídelní jednotky (ZSJ), a to s příslibem opakovaného poskytnutí pro průběžnou aktualizaci. Testování potvrdilo **vhodnost volby ukazatele SPO PNZ**, který je jednoduchý, a přitom pro potřebu identifikace příjmové chudoby, sociálního vyloučení a segregace jde o komplexní indikátor integrálně zachycující široké spektrum obyvatel v nerovném sociálním postavení, a to ve značném územním detailu.

Testovaný metodický postup byl zaměřený na uplatnění v samostatně realizovaných **případových studiích** jednotlivých měst a lokalit v těchto městech. Pilotní ověření nicméně ukázalo několik oblastí, jak metodiku dále upravit, rozšířit a zefektivnit. Jako hlavní cíl dalšího postupu v úpravách metodiky směrem k rozšíření jejího uplatnění bylo připravit a testovat metodické postupy a jejich výsledky, jež umožní **standardizované a pravidelně opakované hodnocení segregace za celé území Česka**. Součástí záměru bylo zprostředkování metodických postupů a výstupů hodnocení pro široké spektrum aktérů, tak aby metodika, respektive výsledky a výstupy dosažené na základě metodiky mohly sloužit institucím zaměřeným na řešení otázek sociálního vyloučení a prevence rezidenční segregace, územního a regionálního rozvoje, zejména vybraným centrálním orgánům, jako jsou MPSV ČR, MMR ČR, nebo Agentura/Odbor pro sociální začleňování, krajským úřadům, městským a obecním samosprávám, především těm, na jejichž území se nacházejí sociálně vyloučené lokality, nevládním neziskovým organizacím pracujícím v oblasti sociálních služeb a bydlení a dalším subjektům. Tento cíl byl podpořen Technologickou agenturou ČR, projektem „**Vývojová dynamika segregace a sociálního vyloučení v území**“ (TL02000479), který byl realizován v letech 2019-2022.

V rámci projektu TAČR a na základě potřeb aplikačních garantů z MPSV ČR, Agentury pro sociální začleňování (ASZ, od roku 2020 odbor na MMR ČR), a měst Ostrava a Plzeň se práce zaměřily na přípravu nástrojů, které budou sloužit pro **podporu rozhodování o lokalizaci sociálního bydlení v území měst a obcí**. Již koncem roku 2019 byla připravena metodika zaměřená na identifikaci a hodnocení lokalit segregace a vymezení území z hlediska rizik segregace s ohledem na jejich vhodnost, respektive nevhodnost pro pořizování sociálního bydlení, tak aby pořizování sociálního bydlení nevedlo k posilování segregace, ale naopak pomohlo v prevenci a odstraňování segregace a podporovalo sociální začleňování.

Na základě základních metodických postupů využívajících data o SPO PNZ, které poskytlo MPSV ČR byly identifikovány a klasifikovány lokality segregace, a to pro celé území Česka. Připravená byla testovací **webová online interaktivní mapová a datová aplikace**, která zobrazovala vybrané výsledky hodnocení pro všechny lokality v Česku, a to ve formě typologie lokalit z hlediska vhodnosti, respektive nevhodnosti pro pořizování sociálního

bydlení. Výsledky byly ověřovány ve spolupráci s aplikačními guaranty v územích jejich působnosti a v dalších vybraných lokalitách, zejména ve městech a obcích s výskytem lokalit, které byly vyhodnocené jako segregované nebo s vysokými riziky segregace.

Díky datové základně o SPO PNZ, kterou poskytlo MPSV ČR bylo možné na základě **standardizovaného postupu** plošně vyhodnotit lokality na celém území republiky a tím zajistit srovnatelnost výstupů mezi lokalitami. Metodický postup vedle analýzy dat zahrnoval rovněž **hodnocení symbolické roviny vyloučení a segregace** na základě **analýzy percepce** (vnímání) a **analýzy reprezentace** (narativů a diskurzivních praktik). Postup byl završený ověřením a doplněním zjištění z analýz dat o rozmístění a koncentraci SPO PNZ a analýz percepce a reprezentace prostřednictvím **terénního šetření** v lokalitách identifikovaných na základě předchozích analytických a hodnotících kroků a závěrečným souhrnným **komplexním vyhodnocením segregace**.

Ve snaze zajistit nejen univerzálnost postupů, ale jejich uskutečnitelnost ve větším množství lokalit se práce na metodice zaměřily na **zajištění maximální míry standardizace sběru informací a jejich vyhodnocení**. V roce 2020 bylo mimořádné úsilí věnováno vytvoření **jednotného a centralizovaného systému hodnocení symbolického vyloučení, funkční a fyzické separace a sociální interakce**. Podstata hodnocení spočívá ve sběru dat prostřednictvím **online webového sběrného formuláře**, který na základě dobrovolnosti mohou vyplnit místní samosprávy, a **algoritmů automatického a jednotného vyhodnocení shromážděných informací**. Testování probíhající v několika kolech při zapojení aplikačních garantů a dalších participujících na úrovni měst a obcí postupně přineslo značné úpravy struktury a formulace otázek a hodnotících algoritmů. Metodika a systém sběru a automatizovaného hodnocení je připraven. Realizace nad rámec pilotních šetření naráží na **neexistující institucionální zajištění pravidelného vyplňování šetření a sběru informací**. Od roku 2022 jsou možnosti zajištění diskutovány s Agenturou pro sociální začleňování (odbořem Ministerstva pro místní rozvoj ČR).

Ověřování výstupů, úpravy postupů a vstupních dat a reakce na podněty a potřeby aplikačních garantů vedly k doplňování metodiky o další rozšiřující formy hodnocení jejichž cílem bylo **zpřesnění výsledků a jejich doplnění s cílem komplexnějšího hodnocení sociálního vyloučení v území a segregace a možností desegregace**. Jedním z významných rozšíření byla příprava rozšiřujícího modulu hodnotícího **absorpční kapacitu lokalit z hlediska pořízení sociálního bydlení**. Metodika hodnocení absorpční kapacity zároveň umožňuje kvantitativně vyčíslit tzv. zápornou kapacitu, jinými slovy umí **kvantifikovat potřebu desegregace**. Metodika se v průběhu uplatňování, ověřování, úprav a doplňování postupně rozrostla do komplexnějšího **metodického pole obsahujícího celou řadu modulů**. Některé moduly je možné využít samostatně, zatímco jiné slouží především jako doplňkové k základnímu hodnocení. Některé umožňují hodnocení celého území Česka, jiné pak metodické uchopení a zastřešení detailních hodnocení vybraných lokalit formou případových studií.

Vzhledem k citlivosti výsledků dosažených na základě metodiky prezentovaných v mapách a mapových aplikacích se předpokládalo, že k podrobným výsledkům bude mít přístup jen **omezený okruh uživatelů**. Tomu odpovídaly metodické postupy a z nich vyplývající výstupy. Na jaře 2022 došlo k rozhodnutí **využít výstupy ve formě identifikovaných lokalit segregace pro rozhodování ve výzvách Operačního programu zaměstnanost plus (OPZ+) a Integrovaném operačním programu (IROP)**. Na základě přípravných jednání k výzvám OPZ+ a IROP, jichž se mj. zúčastnili také zástupci aplikačních garantů projektu, bylo rozhodnuto

použít pro potřeby OPZ+ a IROP **základní metodický modul** identifikace a hodnocení lokalit segregace a zprostředkovat výstupy prostřednictvím specificky vytvořené webové online interaktivní mapové a datové aplikace „[Lokality sociálního vyloučení a segregace](https://lokality.page.link/segregace_op)“ (https://lokality.page.link/segregace_op). Lokalities segregace a jejich typy identifikované na základě metodiky a prezentované prostřednictvím tzv „**mapy lokalit segregace**“ jsou spojené s nastavením specifických podmínek ve výzvách týkajících se sociálního bydlení v Operačním programu zaměstnanost plus a Integrovaném operačním programu. V mapě segregace je základní modul identifikace a hodnocení lokalit segregace doplněn o modul hodnocení absorpční kapacity, respektive potřeby desegregace.

Rozhodnutí využít výsledky v operačních programech znamenalo nejen úpravy v systému hodnocení a drobné změny v postupech, ale také zásadní výzvu pro metodické uchopení prezentace výstupů, jejichž část se od 1.7.2022 stala **veřejně přístupnými**. Pro podporu využívání a interpretace mapy segregace byly na podzim 2022 a na jaře 2023 realizovány workshopy a pro zveřejnění byly dopracovány další interaktivní online webové mapové aplikace zaměřené na identifikaci o hodnocení lokalit segregace a dynamiky sociálního vyloučení v území Česka. Mapové a datové aplikace jsou dostupné na www.segregace.cz. Účel jednotlivých mapových aplikací, diskusi zobrazovaných jevů a návod na použití aplikací nabízí formou Story Map shrnující online aplikace „[Segregace a sociální vyloučení](#)“.

Metodika, respektive celá **soustava metodických postupů** nebyla připravována jen s cílem identifikovat segregované lokality, lokality s riziky segregace nebo lokality s koncentrací obyvatel ohrožených sociálním vyloučením. Na základě podnětů od aplikačních garantů, dalších partnerů a uživatelů výstupů hodnocení segregace má mnohem širší cíle spojené s prevencí segregace. Významným cílem je **klasifikovat území měst a obcí z hlediska vhodnosti pro pořízení sociálního bydlení**. Vedle lokalit segregace, kde by nemělo být sociální bydlení pořizováno takovým způsobem, který by zvyšoval existující koncentraci a stav sociálního vyloučení, se metodika rovněž zaměřuje na identifikaci lokalit, které by potenciálně mohly být segregací ohrožené v případě jednostranné koncentrace nově pořizovaného sociálního bydlení. Navíc identifikuje i další typy lokalit, kde by bylo vhodné bedlivě zvažovat pořízení sociálního bydlení, neboť se v nich mohou vyskytnout jiné problémy. Jedním z důležitých výsledků je identifikace takových lokalit, kde by neměly (na základě provedených hodnocení) existovat zásadní překážky pro pořízení sociálního bydlení z hlediska segregace, sociálního vyloučení nebo potenciálně problémové sociální interakce. Metodika tak má vedle restriktivních doporučení také pozitivní doporučující charakter.

Hodnocení lokalit z hlediska vhodnosti pro pořízení sociálního bydlení je prezentované prostřednictvím webové online interaktivní mapové a datové aplikace „[Lokalities rezidenční segregace](#)“ jež je dostupná na www.segregace.cz. Aplikace zprostředkovává ty výsledky hodnocení lokalit, jež byly provedené na základě předkládané metodiky pro všechny lokality v Česku. Aplikace nezahrnuje výstupy na základě metodických postupů, jež jsou návodem pro provedení doplňujících analýz prostřednictvím lokálních případových studií.

3 Východiska, struktura a postup

„Metodika identifikace a hodnocení lokalit segregace: hodnocení vhodnosti lokalit pro pořizování sociálního bydlení z hlediska prevence rezidenční segregace“ analyzuje a hodnotí území měst a obcí s cílem identifikovat a vymezit lokality, které nejsou vhodná, respektive by měla být pečlivě zvážena pro účely plánování a pořizování sociálního bydlení, a to z důvodu prevence rezidenční segregace (Sýkora 2010). Za taková území metodika považuje především **lokality koncentrace sociálně vyloučených obyvatel** a obyvatel **ohrožených sociálním vyloučením**, a zejména pak takové lokality, které vykazují znaky **segregace**. Metodika vychází z předpokladu, že pořízení sociálního bydlení v takových lokalitách má několik vzájemně provázaných negativních důsledků. Za prvé, může dále zhoršit sociální situaci v těchto lokalitách a posilovat rizika segregace nebo míru segregace populace těchto lokalit. Za druhé, umístění sociálního bydlení v lokalitách koncentrace osob ohrožených sociálním vyloučením ztěžuje možnost plnohodnotného zapojení obyvatel sociálního bydlení do společenského života, a tím popírá jednu ze základních rolí sociálního bydlení. V případě umístění sociálního bydlení v takových lokalitách by došlo k posilování sociálního vyloučení a segregaci nejen uživatelů sociálního bydlení, ale všech obyvatel takových lokalit, podvazování sociální soudržnosti ve městech, obcích i celé společnosti a zvyšování rizik vzniku sociálních konfliktů.

Metodika pro identifikaci a hodnocení lokalit segregace využívá dva základní postupy. První postup se zaměřuje na hodnocení koncentrací osob ohrožených chudobou, materiální deprivací a z toho vyplývajícím sociálním vyloučením. Cílem je identifikovat takové lokality, u nichž lze na základě **vysoké koncentrace chudoby, deprivace a vyloučení** očekávat mimořádnou pravděpodobnost rozvinuté segregace nebo značných rizik segregace. Postup využívá statistickou analýzu dat o poskytnutých dávkách hmotné nouze, konkrétně o počtech společně posuzovaných osob pro poskytnutí příspěvku na živobytí v lokalitách, jež ve velkém územním detailu poskytlo MPSV ČR.

Druhým postupem je identifikace lokalit segregace, jež jsou **ovlivněné symbolickým vyloučením**. Lokality jsou identifikované a hodnocené na základě šetření, které sbírá a vyhodnocuje informace o percepci lokalit klíčovými informátory, o reprezentaci lokalit ve veřejném diskurzu a doplňuje je o specifické poznatky, jež je nutné získat na základě místní znalosti a ověřením v terénu lokalit. Šetření je citlivé vůči místním specifikům a může zachytit kvalitativní znaky segregace nepostihnutelné kvantitativní analýzou dat. Šetření je možné provádět jako případové studie na základě standardizovaného metodického postupu. Připraveno je rovněž webové online dotazníkové šetření napojené na systém vyhodnocení na základě stanovených algoritmů. Lokality identifikované na základě těchto dvou postupů se mohou, ale nemusí se zcela ztotožňovat. Metodika všechny tyto lokality v posledním kroku komplexně **vyhodnocuje z hlediska rezidenční segregace**.

Lokality s vysokou koncentrací osob ohrožených sociálním vyloučením a lokality vnímané a ve veřejném diskurzu diskutované jako segregované nebo segregací ohrožené analýza vyhodnocuje jako území **nevhodná pro pořizování sociálního bydlení**. Důvodem může být jak vysoká koncentrace osob ohrožených sociálním vyloučením, tak stigma přisouzené lokalitě a jejím obyvatelům na základě vnímání lokality veřejností a veřejným diskurzem. Nedoporučení lokalit vykazujících znaky segregace pro pořizování sociálního bydlení přitom nelze striktně interpretovat jako zákaz pořizování a provozování sociálního bydlení. Metodika poskytuje důrazné varování před vysokými riziky spojenými se segregací. Pořízení sociálního bydlení v takových lokalitách může mít, i přes aktuálně problémovou situaci, velký význam, a

to v případě významného zlepšení kvality bydlení, podpory poskytované lidem ohroženým sociálním vyloučením, nezvyšování stávající koncentrace sociálně ohrožených obyvatel, a zejména zajištění prostupnosti bydlení pro získávání standardního bydlení mimo lokalitu koncentrace a segregace.

Vedle identifikace lokalit, které vykazují znaky nebo rizika segregace, a tudíž nejsou považovány za vhodné pro pořizování sociálního bydlení, metodika doplňkově identifikuje území, kde nedoporučuje pořizovat sociální bydlení, respektive doporučuje pečlivě zvážit a zdůvodnit jeho pořizování. Jde o tři typy území. V prvním případě metodika modelově vyhodnocuje **budoucí situaci v případě pořízení sociálního bydlení** v určitém rozsahu a identifikuje lokality, které by v takovém případě nesly **rizika rezidenční segregace** a které tudíž nedoporučuje pro plánování a pořizování sociálního bydlení. Za druhé, metodika doplňkově identifikuje **území se zvýšenou koncentrací sociálně zranitelných osob**. K tomu používá tzv. **koncentrační areály**, kde v hodnoceném území bydlí určitý podíl (čtvrtina) z celkového počtu osob ohrožených sociálním vyloučením v hodnoceném regionu, konkrétně správním obvodu obcí s rozšířenou působností (SO ORP). V některých městech a regionech, zejména v případech s geograficky rovnoměrnějším rozmístěním sociálně zranitelných osob zahrnují tyto koncentrační areály území nad rámec identifikovaných lokalit koncentrace. I když nejde o lokality, které by vykazovaly znaky segregace, vzhledem ke zvýšené přítomnosti obyvatel ohrožených sociálním vyloučením, je potřeba pečlivě zvážit a zdůvodnit pořizování sociálního bydlení. Za třetí, metodika vymezuje **koncentrační areály obyvatelstva s vyšším sociálním statusem**. Při pořizování sociálního bydlení nejde jen o poskytnutí fyzického přístřeší, ale také o bydlení, které bude lépe umožňovat sociální interakci se sousedy v rámci lokality a městské čtvrtě, a tak podporovat začlenění do společnosti. Mnohé studie prokázaly, že s růstem sociální vzdálenosti klesá sociální kontakt. V lokalitách s odlišným sociálním statusem tudíž můžeme očekávat sníženou pravděpodobnost lokální interakce a integrace, a naopak zvýšenou pravděpodobnost resistance vůči pořizování sociálního bydlení. Proto je nezbytné pečlivě zvážit vhodnost pořizování sociálního bydlení v lokalitách obyvatelstva vysokého sociálního statusu.

Metodika tak v souhrnu identifikuje dva okruhy lokalit lišících se z hlediska míry rizika segregace a jejích negativních důsledků. V první řadě jde o lokality, které jsou vzhledem k vysokým rizikům spojeným s vysokou koncentrací a segregací obyvatel ohrožených sociálním vyloučením a sociálně vyloučených osob považovány za **nevhodné pro pořizování sociálního bydlení**. Druhým typem jsou lokality, kde mohou vznikat rizika segregace nebo kde se mohou projevit nesnáze se začleňováním obyvatel sociálního bydlení, a tudíž nejsou považovány za vhodné pro pořizování sociálního bydlení. Metodika **nedoporučuje** v těchto územích pořizovat sociální bydlení, respektive **doporučuje pečlivě zvážit a zdůvodnit** jeho pořizování. Všechny ostatní lokality ve městech a obcích, které nenaplní výše uvedená kritéria hodnotící rizika segregace a nedostatečného začlenění uživatelů sociálního bydlení do společnosti, považuje metodika za území **vhodná** pro pořízení sociálního bydlení.

Metodika postupuje v několika základních krocích. Prvním je identifikace **cílové sociální skupiny**. Druhým krokem je identifikace takových **lokalit koncentrace a segregace** cílové sociální skupiny, jež jsou segregované, vykazují významné znaky segregace nebo u nichž je vzhledem k vysoké míře chudoby a sociálního vyloučení obyvatel vysoce pravděpodobné, že jsou segregované nebo segregací ohrožené. K tomu je využita kombinace výsledků statistické analýzy dat zaměřené na geografické rozmístění a koncentraci osob pobírajících příspěvek na živobytí a výsledků vyhodnocení šetření a hodnocení percepce, reprezentace a vybraných

místně specifických charakteristik lokalit. Třetím krokem je **komplexní hodnocení lokalit z hlediska segregace**.

Metodika postupuje od identifikace lokalit koncentrace k jejich vyhodnocení z hlediska segregace. Využívá **univerzálního postupu**, který zahrnuje jednak centrálně prováděnou kvantitativní analýzu dat plošně pro celé Česko a standardizovaný postup sběru a vyhodnocení informací z měst a obcí o lokalitách vnímaných jako segregované, s riziky segregace nebo koncentrace obyvatel ohrožených sociálním vyloučením. Metodika postupuje od **pozitivní informativní analýzy** k **normativním doporučením**. Pozitivní analýza poskytuje informační bázi pro hodnocení a rozhodování a zobrazuje rizika koncentrace v jejich mnohostrannosti. Normativní vyhodnocení a doporučení musí nezbytně arbitrárně stanovit hodnotící hranice pro určení toho, které lokality jsou považovány za nevhodné pro pořízení sociálního bydlení, nedoporučují se, respektive se doporučuje zvážení, zda sociální bydlení pořizovat. Z hlediska využití normativních kritérií je nutné výstupy metodiky vnímat jako **podklad pro rozhodování ve formě doporučení**.

Tabulka 1: Postup a výstupy identifikace lokalit segregace a hodnocení vhodnosti lokalit pro pořizování sociálního bydlení z hlediska prevence rezidenční segregace

Identifikace a hodnocení lokalit koncentrace obyvatel ohrožených sociálním vyloučením a lokalit segregace a typologie lokalit z hlediska vhodnosti pro pořizování sociálního bydlení
Identifikace a hodnocení prostorových koncentrací na základě statistické analýzy dat: lokality koncentrace, lokality koncentrace při pořízení sociálního bydlení daného rozsahu, koncentrační areály osob ohrožených sociálním vyloučením, koncentrační areály obyvatel vysokého sociálního statusu
<i>[Výstup] Typologie lokalit z hlediska míry koncentrace obyvatel ohrožených chudobou, materiální deprivací a sociálním vyloučením, z toho vyplývající míry segregace a rizik segregace a úrovně vhodnosti pro pořizování sociálního bydlení</i>
Identifikace a hodnocení lokalit segregace prostřednictvím standardizovaného šetření a vyhodnocení symbolického vyloučení, funkční a fyzické separace a sociální interakce
<i>[Výstup] Typologie lokalit z hlediska symbolického vyloučení a segregace a vhodnosti pro pořizování sociálního bydlení na základě vyhodnocení percepce, reprezentace a specifických místních znaků</i>
Identifikace a hodnocení lokalit segregace na základě souhrnného vyhodnocení výsledků statistické analýzy příjmové chudoby a materiální deprivace a šetření symbolického vyloučení.
<i>[Výstup] Souhrnná typologie lokalit z hlediska míry segregace a sociálního vyloučení a vhodnosti pro pořizování sociálního bydlení</i>

4 Identifikace a hodnocení lokalit koncentrace osob ohrožených sociálním vyloučením na základě analýzy statistických dat

Za nejvhodnější indikátor vymezené cílové skupiny, která je ohrožena sociálním vyloučením, charakterizována obtížemi při pořízení bydlení a jejíž koncentrace v prostoru měst a obcí může vést k nežádoucí segregaci, používá metodika **příspěvek na živobytí**, respektive **společně posuzované osoby** pro poskytnutí příspěvku na živobytí³ (dále SPO PNZ, nebo jen SPO). Jde o **jednoduchý** ukazatel, který **integrálně** zachycuje sociální nerovnost pro široké spektrum obyvatel v nerovném sociálním postavení (nezaměstnané, velké rodiny s dětmi, zranitelné seniory). Je pravidelně monitorován MPSV ČR, a umožňuje tak zachytit jak **aktuální** situaci, tak **dlouhodobější** vývoj. Je plošně dostupný pro celé **Česko** a zároveň umožňuje postihnout velký **územní detail**. Analýza pracuje s údaji o počtech SPO v malých územích, tzv. základních sídelních jednotkách (ZSJ)⁴, které poskytuje MPSV ČR pro měsíce **červen a prosinec, počínaje rokem 2015**⁵.

Pro zastoupení obyvatel s vyšším sociálním statusem metodika používá ukazatel **počtu obyvatel s vysokoškolským vzděláním** (respektive podílu na obyvatelích se zjištěným vzděláním ve věku 15 let a vyšším) ze Sčítání lidu, bytů a domů 2011, opět za základní sídelní jednotky (ZSJ). Údaje o **počtu obyvatel** v ZSJ jsou použita ze Sčítání lidu, bytů a domů 2011, která jsou pro požadovaný územní detail neaktuálnější.

4.1 Lokality koncentrace obyvatel ohrožených sociálním vyloučením

Identifikace lokalit koncentrace obyvatel ohrožených sociálním vyloučením využívá statistická data o počtech SPO PNZ (osob posuzovaných pro poskytnutí příspěvku na živobytí) za základní sídelní jednotky (ZSJ). Metodika využívá údaj o **průměrném počtu SPO PNZ** za poslední dva roky, respektive čtyři časové horizonty, a zároveň údaj k **poslednímu známému datu**.

Analýza používá tři základní typy ukazatelů zohledňující tři odlišné formy územních koncentrací: **velikost populace**, **zastoupení (podíl) populace** a **nadprůměrný výskyt populace** (Obrázek 1). **Velikostí** populace rozumíme **počet** SPO PNZ, pro které je vyplácen příspěvek na živobytí, a mají skutečný pobyt v dané základní sídelní jednotce. **Zastoupením** populace v sociálně nerovném postavení rozumíme **podíl** SPO PNZ na celkovém počtu obyvatel ZSJ. Celkový počet obyvatel v ZSJ je přitom přebírán z údajů SLDB 2011, jelikož aktuálnější údaje nejsou za ZSJ dostupné.

Nadprůměrný výskyt populace v sociálně nerovném postavení je zjištěn při použití **lokalizačního kvocientu** (LQ), který měří poměr mezi podílem obyvatel sociální skupiny na populaci v lokalitě vůči podílu obyvatel sociální skupiny na celkové populaci ve vyšší územní

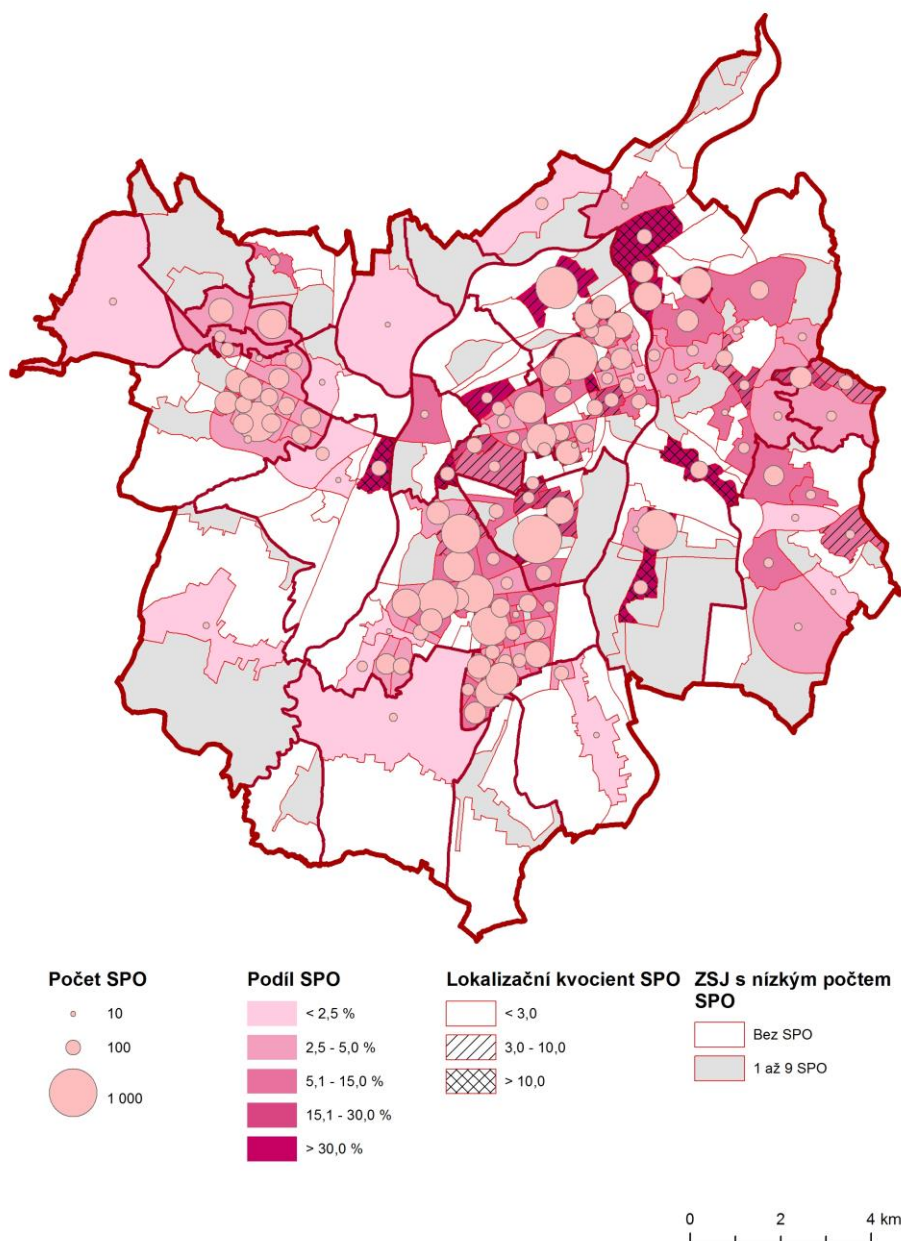
³ Za konzultace k výběru cílové skupiny a nejvhodnějšího indikátoru, který ji zachycuje, jsme zavázáni Marku Hojsíkovi, Romanu Matouškovi, Lucii Trlifajové a Karlu Čadovi.

⁴ Základní sídelní jednotkou (ZSJ) se rozumí jednotka představující části území obce s jednoznačnými územně technickými a urbanistickými podmínkami nebo spádová území seskupení objektů obytného nebo rekreačního charakteru. ZSJ je skladebnou součástí sídelní struktury a je určena pro prostorovou identifikaci a sledování sociálně ekonomických a územně technických jevů, přímo vázaných na osídlení. Pro identifikaci ZSJ v území lze použít například Mapu základních sídelních jednotek ČSÚ <https://apl.czso.cz/irso4/mproj2.jsp?pid=2&kodcis=47>

⁵ Údaje o přesných počtech SPO PNZ v ZSJ jsou poskytnuty pouze za ZSJ s minimálním počtem deseti SPO PNZ. U ZSJ s nižším počtem než 10 není přesný počet SPO PNZ uváděn, a to z důvodu anonymizace individuálních dat.

jednotce. Metodikou používaný výpočet LQ zohledňuje **postavení lokality (ZSJ) v Česku** a zároveň **místně specifickou situaci**. Použitý ukazatel LQ je průměrem LQ počítaného pro danou ZSJ vůči Česku a LQ v rámci správních obvodů obcí s rozšířenou působností (SO ORP).⁶

Obrázek 1: Ostrava: počet, podíl a lokalizační kvocient – osoby pobírající příspěvek na živobytí: průměr let 2015-2016

⁶ Takový lokalizační kvocient zohledňuje obecnou situaci v Česku a zároveň zahrnuje citlivost metodiky vůči lokálnímu kontextu v daném SO ORP, které považujeme za vhodné územní jednotky zohledňující místní trhy práce a bydlení do jisté míry propojené denní dojížděkou za prací. Zatímco tento postup zmírňuje kritérium LQ v regionech s vysokým zastoupením SPO PNZ na populaci, které například v ORP Most dosahuje téměř deseti procent, v případě měst s nižším, než průměrným zastoupením SPO PNZ působí spíše ke zpřísnění, tj. zahrnutí i takových lokalit, které by se ve městech s vyšším, než průměrným zastoupením SPO PNZ nemusely mezi lokality se zvýšenou koncentrací vůbec zařadit.

Každý ukazatel rozlišuje tři úrovně koncentrace: vysokou, střední a nízkou. **Nastavení hodnot pro stanovení střední a vysoké úrovně koncentrace** u počtu a podílu osob (viz Tabulka 2) bylo testováno v rámci projektu MPSV ČR „Pilotní ověření Metodiky identifikace lokalit rezidenční segregace v obcích ČR“ (Sýkora 2018).

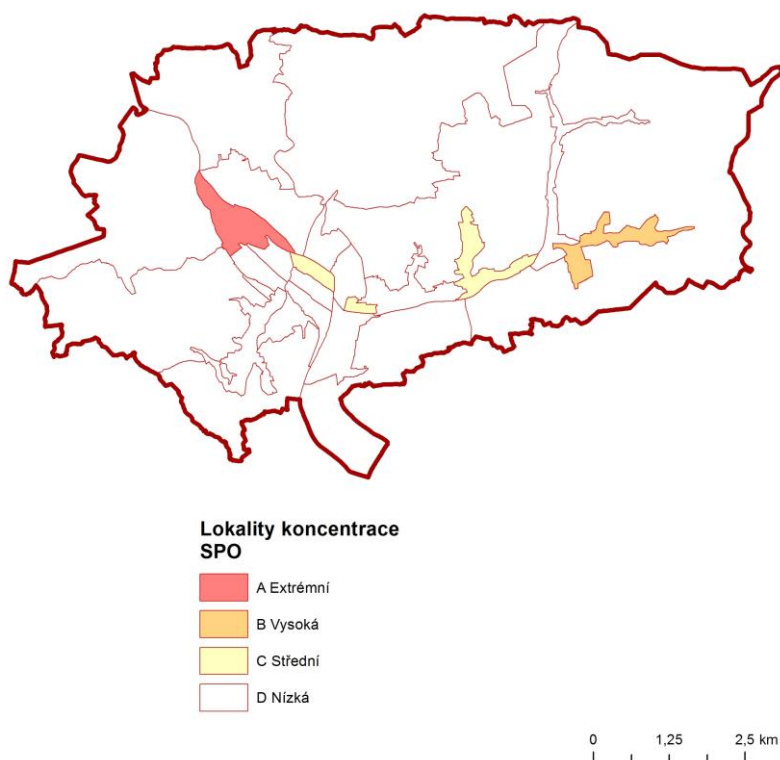
Tabulka 2: Úrovně koncentrace sociálních skupin

Úroveň koncentrace	Nízká	Střední	Vysoká
Nadprůměrný výskyt	< 3	≥ 3	≥ 10
Podíl obyvatel	< 5 %	≥ 15%	≥ 15 %
Počet obyvatel	< 25	≥ 25	≥ 100

Aby územní jednotka byla považována za lokalitu koncentrace, musí pro všechny tři ukazatele splňovat vysokou nebo střední úroveň koncentrace. Lokality, které by v jednom aspektu alespoň střední úroveň koncentrace nesplňují, nejsou považovány za lokalitu koncentrace. Na základě kombinace tří ukazatelů jsou územní jednotky (ZSJ) rozděleny na lokality s **extrémní, vysokou, střední** a nízkou koncentrací. Hodnocení je provedeno za **průměr posledních dvou let a zároveň poslední známý stav**. Každé lokalitě je přiřazena vyšší dosažená hodnota.

Z hlediska hodnocení lokalit pro plánování a realizaci sociálního bydlení jsou všechna území ZSJ, které byly identifikované jako lokality koncentrace extrémní, vysoké a střední úrovně, považovány za **lokality koncentrace obyvatel ohrožených sociálním vyloučením**, a tudíž identifikovány jako lokality **nevhodné pro pořizování sociálního bydlení** (Obrázek 2).

Obrázek 2: Vsetín: lokality koncentrace osob pobírajících příspěvek na živobytí: průměr let 2015-2016

4.2 Lokality koncentrace obyvatel ohrožených sociálním vyloučením v případě zvýšení SPO PNZ o 25 a 50 osob: modelová situace

Vzhledem k dostupnosti statistických dat o SPO a možnosti jejich vyhodnocení za celé Česko, respektive všechna města, obce a lokality, analýza **modeluje a hodnotí situace v případě zvýšení počtu SPO PNZ** při pořízení sociálního bydlení. Model umožňuje **automatické vyhodnocení** pro variantně zvolený počet nárůstu nebo poklesu SPO PNZ v souvislosti s pořízením nebo relokací sociálního bydlení nebo sociálně zranitelných osob. Jde o situace předpokládané v souvislosti s pořízením nebo relokací sociálního bydlení a/nebo sociálně zranitelných osob / obyvatel ohrožených sociálním vyloučením (v modelu zastoupených počtem SPO).

Pro vyhodnocení lokalit měst a obcí v Česku metodika používá varianty zvýšení SPO PNZ o 25 a 50 osob. Hodnocení je provedeno za **průměr posledních dvou let a zároveň poslední známý stav**. Každé lokalitě je přitom přiřazena vyšší dosažená hodnota.

Takto nastavený model vyhodnocuje situaci zahrnující nárůst SPO PNZ při celkovém zvýšení místní populace právě a jen o tento počet SPO PNZ. Model v této variantě nepočítá s růstem populace, která by zároveň nepatřila mezi osoby pobírající příspěvek na živobytí. V případě pořizování nového sociálního bydlení je však pravděpodobné, že uživatelé tohoto bydlení by byli i osoby, které nepobírají příspěvek na živobytí. Model v tomto ukázkovém režimu rovněž **nevyhodnocuje komplexnější situace**, kdy v dané základní jednotce dochází zároveň k bytové výstavbě, u níž se nepředpokládá zvýšené využití obyvateli pobírajícími příspěvek na živobytí a výstavby sociálního bydlení, tj. při výstavbě bydlení v jednotce jsou buď záměrně aplikovány principy sociálního míšení nebo k němu dochází spontánně a bez koordinace. Model je však možné o tento aspekt rozšířit v případě individuálního hodnocení pro jednotlivá města.

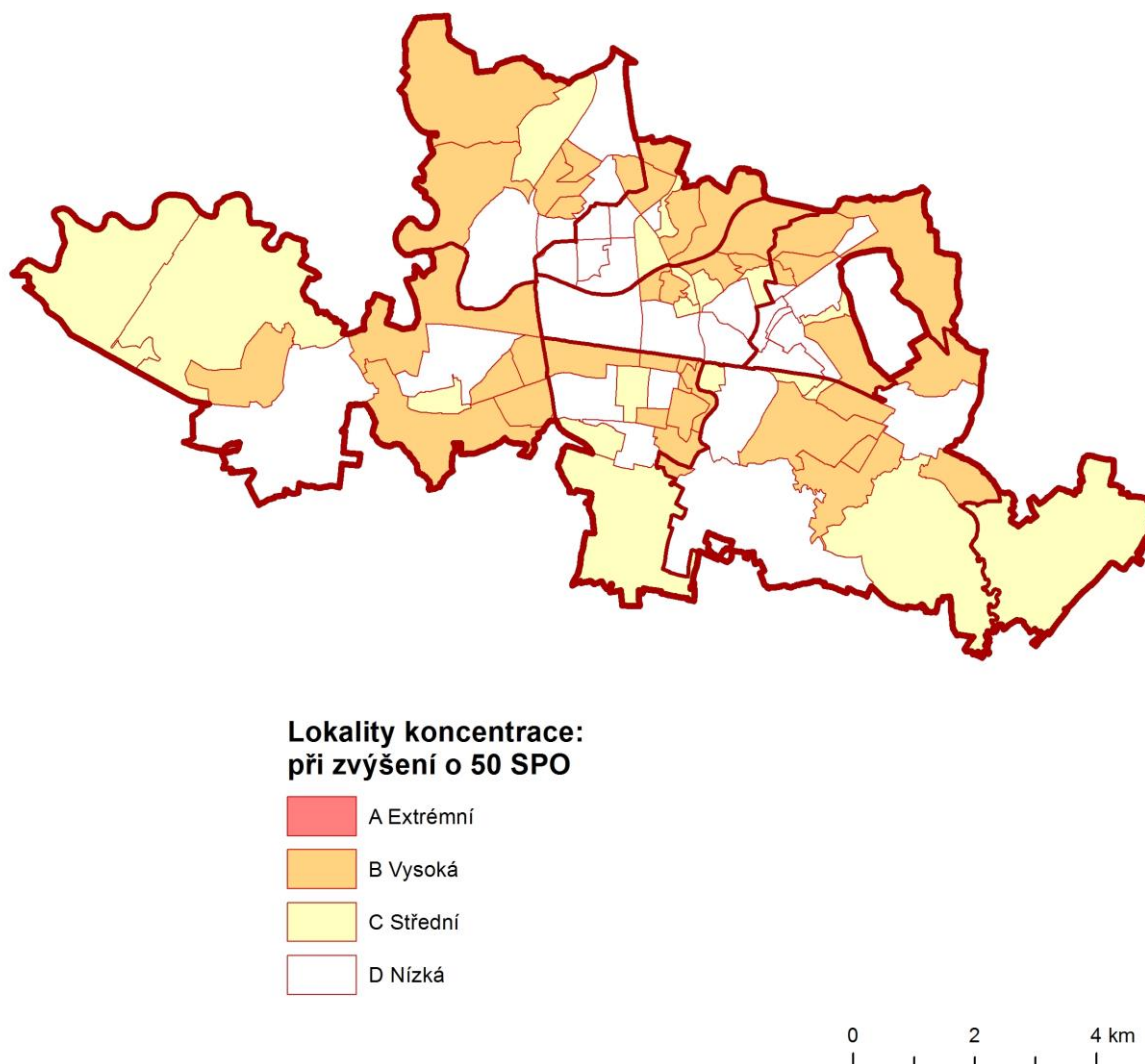
Výsledky modelového vyhodnocení zachycují dvojí charakter lokalit koncentrace při zvýšení o 25, respektive 50 SPO. Za prvé, lokality korespondují s vymezenými lokalitami koncentrace a územími v areálu 25% koncentrace SPO PNZ. Modelové vyhodnocení tak potvrzuje, že **v těchto lokalitách není vhodné pořizovat sociální bydlení, dále tak navyšovat počet a podíl osob ohrožených sociálním vyloučením, zhoršovat stávající sociální situaci, posilovat koncentraci a vytvářet podmínky pro rozvinutí segregačních mechanismů**.

Za druhé, modelově vyhodnocené lokality koncentrace zahrnují ZSJ s aktuálně malým (nebo nulovým) počtem obyvatel. Model v tomto případě poukazuje na skutečnost, že by se **sociální bydlení nemělo plánovat a pořizovat v neosídlených lokalitách, jelikož by tak docházelo k izolaci od stávajících rezidenčních lokalit, čímž by došlo k prostorové izolaci a zásadnímu omezení možností lokální sociální interakce, a tím i integrace uživatelů sociálního bydlení do společnosti, a naopak k vytváření segregovaných lokalit sociálního bydlení**.

Modelové vyhodnocení na druhou stranu zpravidla ukazuje, že pořízení sociálního bydlení, které by vedlo ke zvýšení SPO PNZ o 50 osob, by u rezidenčních čtvrtí s vysokým počtem obyvatel **nevedlo k zásadnímu zhoršení situace** a posunu mezi lokality zvýšené koncentrace (Obrázek 3).

Tento krok metodiky identifikuje území, kde se **nedoporučuje plánovat a pořizovat nové sociální bydlení v rozsahu, který by zvýšil koncentraci obyvatel ohrožených sociálním vyloučením**, a také území, jež jsou určena jako ty ZSJ, kde by nárůst o 50 SPO PNZ vedl k **vytvoření nových lokalit koncentrace** obyvatel pobírajících příspěvek na živobytí.

Obrázek 3: Pardubice: lokality koncentrace při zvýšení o 50 SPO PNZ: průměr let 2015-2016

4.3 Areály koncentrace osob ohrožených sociálním vyloučením a obyvatel s vyšším sociálním statusem

Metodika doplňkově vymezuje **koncentrační areály sociálně zranitelných osob**, v našem případě SPO PNZ, a **osob s vyšším sociálním statusem**, v našem případě obyvatel s vysokoškolským vzděláním. Smyslem vymezení koncentračních areálů je poskytnout doplňující informace o území k již identifikovaným lokalitám koncentrace. Koncentrační areály vymezují území, kde se **nedoporučuje** pořizovat sociální bydlení z důvodu vyšší koncentrace sociálně zranitelných osob, a také území, kde se **nedoporučuje** pořizovat sociální bydlení (respektive **doporučuje zvážit pořizování** sociálního bydlení) z důvodu vyšší koncentrace osob s vyšším sociálním statusem, a tudíž sníženou pravděpodobností lokální interakce a integrace.

V prvním případě se při stanovení **koncentračních areálů** využívají data o SPO PNZ, pro které je vyplácen příspěvek na živobytí, za ZSJ. Jde o území, která vzhledem k vyššímu zastoupení sociálně zranitelných osob, respektive osob ohrožených sociálním vyloučením, představují

riziko zhoršení stávající situace při umístění sociálního bydlení. Koncentrační areál SPO PNZ zahrnuje ZSJ, v nichž bydlí 25 % SPO PNZ. V analytické části metodika vymezuje koncentrační areály na úrovni 10 %, 25 % a 50 % SPO PNZ; pro normativní doporučení z hlediska vhodnosti pro pořizování sociálního bydlení je využíváno vymezení na úrovni 25 % SPO PNZ. ZSJ jsou nejdříve sestupně seřazeny podle podílu SPO PNZ na počtu obyvatel příslušné ZSJ. Koncentrační areál s 25 % SPO PNZ zahrnuje postupně načítané ZSJ od těch s nejvyšším podílem SPO, dokud není dosaženo kumulativního počtu odpovídajícího 25 % SPO PNZ z vyšší územní jednotky, kterou je SO ORP. Vymezení koncentračních areálů SPO PNZ je provedeno za **průměr posledních dvou let a zároveň poslední známý stav**. Pro souhrnné hodnocení je každé lokalitě přiřazena vyšší dosažená hodnota. Koncentrační areály jsou primárně konstruovány **pro jednotlivé SO ORP**, které vhodně reprezentují územní rozsah lokálních trhů práce a bydlení. Doplnkově metodika využívá a jako dodatečnou informaci obcím poskytuje i vymezení koncentračního areálu pro **celé území Česka** s cílem zachytit národní územní diferenciaci a její průmět do území měst.

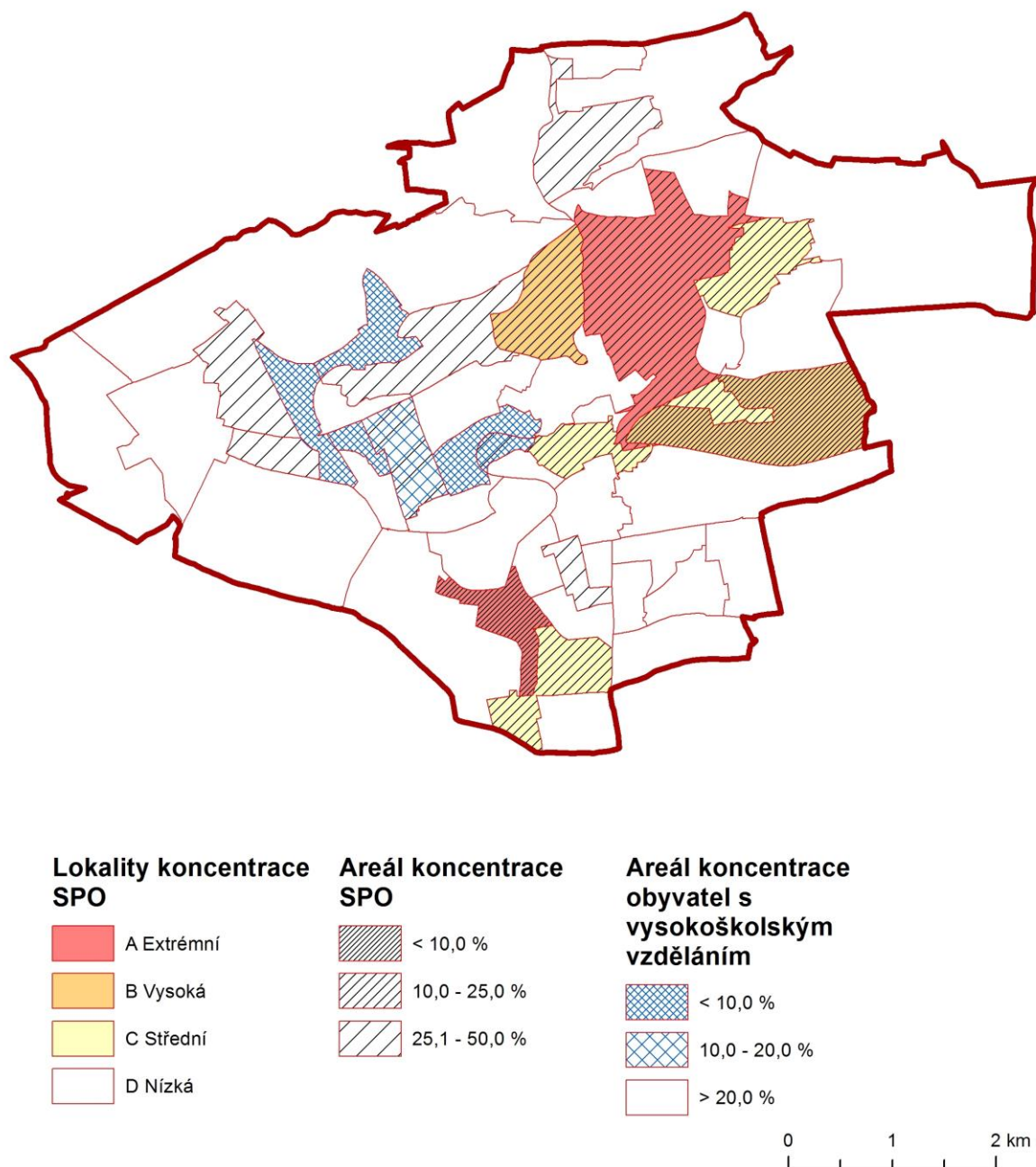
Koncentrační areál na úrovni 10 % odpovídá lokalitám výrazné koncentrace SPO PNZ. Koncentrační areál na úrovni 25 % SPO PNZ zahrnuje území, která představují **riziko zhoršení stávající situace** při umístění sociálního bydlení. Jde o území, kde se **nedoporučuje pořizovat sociální bydlení** z důvodu vyšší **koncentrace obyvatel ohrožených sociálním vyloučením**. Koncentrační areál zahrnující ZSJ v rozmezí 25-50 % koncentrace SPO PNZ může být městy zvažován při plánování a pořizování sociálního bydlení, riziko zhoršení stávající nepříznivé situace je nicméně podstatně nižší (Obrázek 4).

V druhém případě se při stanovení **koncentračních areálů** obyvatel s vyšším sociálním statusem využívají data o vysokoškolském vzdělání obyvatel. Jde o údaje ze Sčítání lidu, domů a bytů 2011, které sice postupně zastarávají a nezachycují zejména lokality nové bytové výstavby rodinných a bytových domů, představují nicméně jediný informační zdroj poskytující data v potřebném územním detailu na úrovni ZSJ. **Koncentrační areály** vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva jsou konstruovány pro 10% a 20% koncentraci. Jde o území se **zvýšenými riziky při pořizování a provozování sociálního bydlení** z důvodu vyšší koncentrace osob s vyšším sociálním statusem, a z toho vyplývající sníženou pravděpodobností lokální interakce a integrace, zvýšenou pravděpodobností rezistence místních obyvatel proti umístění sociálního bydlení a větší pravděpodobností vzniku sociálních konfliktů. ZSJ areálu 20% koncentrace obyvatel s vysokoškolským vzděláním považujeme za území, kde se **nedoporučuje pořizovat sociální bydlení**.

Areál koncentrace obyvatel s vysokoškolským vzděláním většinou zahrnuje čtvrtě a lokality s nejvyšším sociálním statusem, vyšší kvalitou bytového fondu a rezidenčního prostředí. Tyto lokality se až na výjimky⁷ **nepřekrývají s areálem koncentrace SPO PNZ**. Naopak jsou jeho doplňkem. V některých případech však ve městech dochází k přímému sousedství areálů koncentrace SPO PNZ a areálu koncentrace obyvatel s vysokoškolským vzděláním, což vytváří předpoklad ke vzniku tektonických linií sociálního konfliktu.

⁷ Příkladem je ZSJ Zelený trojúhelník v Plzni, území přiléhající k areálu Borská Pole, které spadá jak do areálu nejvyšší, tj. 10% koncentrace SPO PNZ, tak do areálu nejvyšší, tj. 10% koncentrace vysokoškolsky vzdělané populace. Tento polarizující kontrast je způsoben vysokou koncentrací ubytoven v lokalitě Karlov a zároveň blízkým shlukem vysokoškolských kolejí Západočeské univerzity, který zahrnuje i bydlení vysokoškolských pedagogů a výzkumníků ve velkém počtu bytů jednoho z panelových bytových domů v tomto areálu. Vzhledem k tomu, že v současnosti v lokalitě dochází k intenzivní výstavbě a rozvoji, situace se bude výrazně měnit.

Obrázek 4: Kladno: areály koncentrace osob pobírajících příspěvek na živobytí a obyvatel s vysokoškolským vzděláním: průměr let 2015-2016

4.4 Území vhodná pro pořízení sociálního bydlení

Území, která nejsou lokalitami koncentrace a která se nestanou lokalitami koncentrace ani v případě zvýšení o 50 SPO PNZ, a také území, která nespádají do koncentračních areálů SPO PNZ a vysokoškolsky vzdělaných obyvatel, metodika vyhodnocuje jako **oblasti vhodné pro pořízení sociálního bydlení z hlediska prevence segregace a podpory snižování segregace.**

4.5 Celkové vyhodnocení lokalit z hlediska segregace na základě analýzy statistických dat

Celkové vyhodnocení analýz statistických dat (identifikace aktuálních lokalit koncentrace, lokalit koncentrace v případě pořízení sociálního bydlení o rozsahu zvyšujícího počet SPO PNZ o 50, a koncentračních areálů SPO PNZ a vysokoškolsky vzdělaných obyvatel) rozlišuje **pět typů území** (základních sídelních jednotek), které se liší z hlediska míry vhodnosti či nevhodnosti pro plánování a pořizování sociálního bydlení:

- území **nevhodná** pro pořizování sociálního bydlení z důvodu vysoké koncentrace obyvatel ohrožených sociálním vyloučením;
- území, kde se **nedoporučuje** plánovat a pořizovat nové sociální bydlení v rozsahu, který by zvýšil koncentraci obyvatel ohrožených sociálním vyloučením o 50 SPO PNZ;
- území, kde se **nedoporučuje** pořizovat sociální bydlení z důvodu vyšší koncentrace obyvatel ohrožených sociálním vyloučením;
- území, kde se **nedoporučuje** pořizovat sociální bydlení, respektive doporučuje zvážit pořízení, a to z důvodu koncentrace osob s vyšším sociálním statutem;
- území, která jsou **vhodná** pro pořízení sociálního bydlení.

Za území **nevhodná pro pořizování sociálního bydlení** jsou považovány **lokality koncentrace obyvatel ohrožených sociálním vyloučením**, které jsou v analýze reprezentovány lokalitami koncentrace obyvatel pobírajících příspěvek na živobytí. Při posuzování míry nevhodnosti, respektive závažnosti koncentrace obyvatel ohrožených sociálním vyloučením, metodika doporučuje přihlédnout k tomu, zda jde o extrémní, vysokou nebo střední koncentraci.

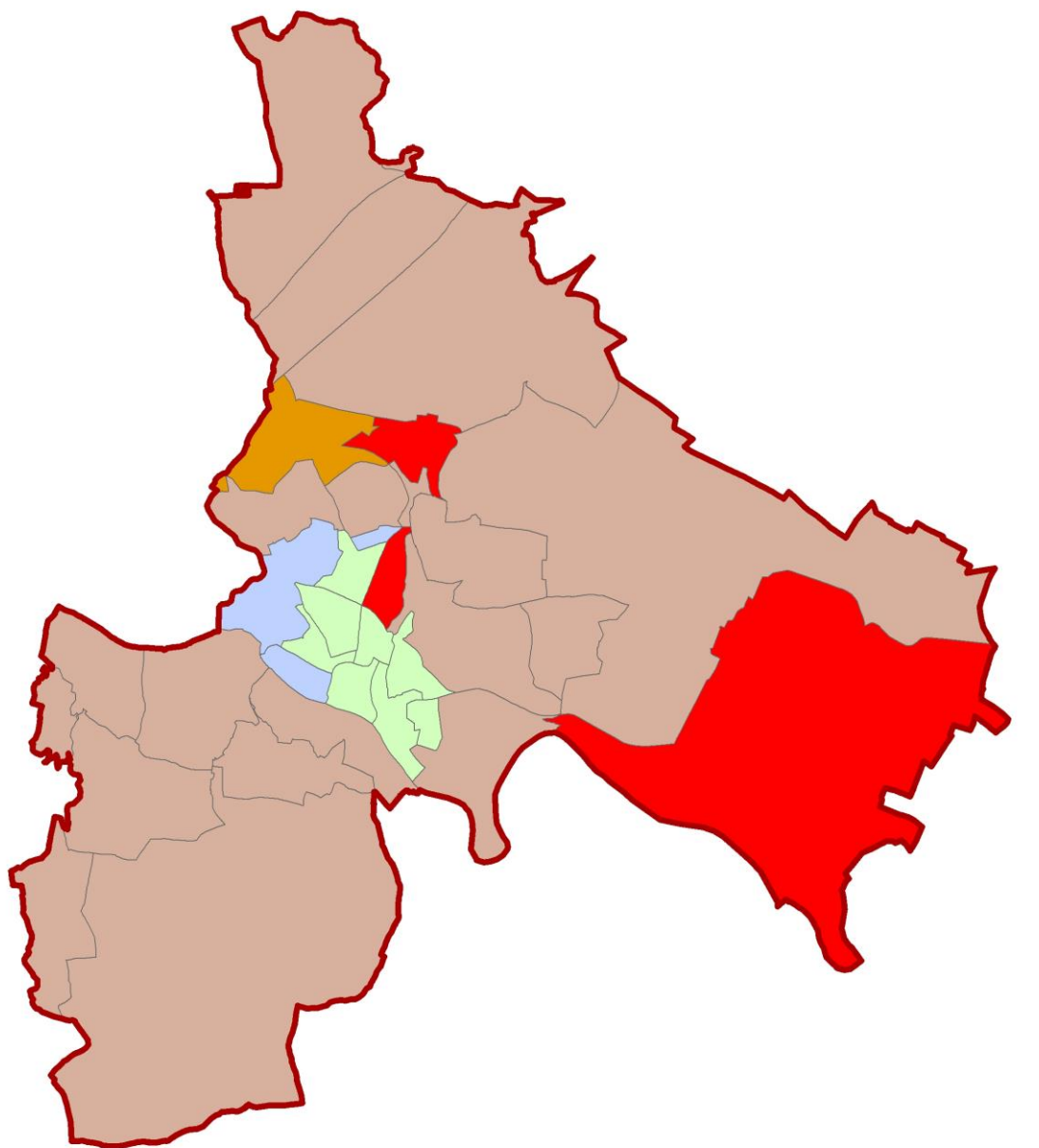
Území, kde se **nedoporučuje plánovat a pořizovat nové sociální bydlení v rozsahu, který by zvýšil koncentraci obyvatel ohrožených sociálním vyloučením**, jsou takové ZSJ, kde by nárůst o 50 SPO PNZ vedl k **vytvoření nových lokalit koncentrace** obyvatel pobírajících příspěvek na živobytí. V případě malých měst a obcí metodika doporučuje nad rámec komplexního vyhodnocení zvážit i lokality, kde by ke vzniku lokality koncentrace došlo již při zvýšení o 25 SPO PNZ a které byly takto identifikovány dílčí analýzou.

Území, kde se **doporučuje zvážit vhodnost pořizování sociálního bydlení z důvodu vyšší koncentrace obyvatel ohrožených sociálním vyloučením**, zastupují areály koncentrace 25 % obyvatel ohrožených sociálním vyloučením (respektive pobírajících příspěvek na živobytí) v rámci SO ORP, a to ty ZSJ jež nebyly vymezeny v rámci lokalit koncentrace.

Území, kde se **doporučuje zvážit vhodnost pořizování sociálního bydlení z důvodu koncentrace osob s vyšším sociálním statutem**, představují ZSJ areálu 20 % koncentrace obyvatel s vysokoškolským vzděláním v rámci příslušného SO ORP.

Území, která jsou **vhodná pro plánování a pořízení sociálního bydlení** zahrnují všechny ostatní lokality (Obrázek 5). Jde o takové ZSJ, které nebyly v hodnocení za **průměr posledních dvou let a zároveň ani v hodnocení posledního známého stavu**, identifikovány jako lokality koncentrace, které se nestanou lokalitami koncentrace v případě zvýšení o 50 SPO PNZ, které nespádaly do koncentračních areálů SPO a zároveň nebyly vyhodnoceny ani jako součást areálu koncentrace vysokoškolsky vzdělaných obyvatel.

Obrázek 5: Kadaň: souhrnné vyhodnocení ZSJ z hlediska vhodnosti pořízení sociálního bydlení na základě statistické analýzy: vyhodnocení SPO PNZ 2015-2016

Typologie ZSJ

- Území nevhodná pro pořizování sociálního bydlení
- Území, kde se nedoporučuje pořizovat sociální bydlení z důvodu vyšší koncentrace obyvatel ohrožených sociálním vyloučením
- Území, kde se nedoporučuje plánovat a pořizovat nové sociální bydlení v rozsahu, který by zvýšil koncentraci obyvatel ohrožených sociálním vyloučením o 50 SPO
- Území, kde se nedoporučuje pořizovat sociální bydlení z důvodu koncentrace osob s vyšším sociálním statusem
- Území, která jsou vhodná pro pořízení sociálního bydlení

0 1,25 2,5 km

5 Identifikace a hodnocení lokalit segregace na základě analýzy reprezentace, analýzy percepce a terénního šetření

Analýza statistických dat sice umožní identifikovat lokality koncentrace obyvatel ohrožených sociálním vyloučením, neukáže ale, zda k sociálnímu vyloučení a rezidenční segregaci dochází, jak jsou významné a jaký je jejich charakter. Kromě toho má analýza statistických dat jistá omezení, například nezachytí menší koncentrace v rámci populačně velkých ZSJ. Proto je nezbytné kvantitativní analýzu dat provedenou plošně pro celé území Česka doplnit o **kvalitativní postupy** specificky zaměřené na **identifikaci a ověření lokalit segregace**. Jde o území, kterým je při pořizování sociálního bydlení věnována mimořádná pozornost z důvodu prosazování cílů prevence segregace, nezhoršování situace v současnosti segregovaných lokalitách a pomoci zmírňování segregace a jejích důsledků.

Metodika pro identifikaci lokalit segregace používá **analýzu percepce** založenou především na **rozhovorech s klíčovými aktéry** veřejného, neziskového a akademického sektoru, analýzu **reprezentace** založenou především na analýze **mediálního diskurzu** a dalších zdrojů a **terénní šetření**, které vstupy z předchozích analýz ověřuje a doplňuje a vede k **souhrnnému hodnocení** lokalit z hlediska **segregace a ohrožení segregací**.

Analýzy reprezentace a percepce jsou realizovány a vyhodnocovány v těsné součinnosti. Informace o lokalitách získané z analýzy mediálního diskurzu a z rozhovorů s klíčovými aktéry se územně přiřazují do příslušných základních sídelních jednotek (ZSJ) a hodnotí se z hlediska segregace nebo rizika segregace ve vztahu k celé základní sídelní jednotce. Informace se hodnotí ve dvou stupních a to, zda přináší informaci o (1) existenci **koncentrace** sociálně vyloučených obyvatel, nebo (2) existenci znaků **segregace** v lokalitě, tj. informují o segregaci samotné, nebo vysokém riziku segregace. Sdělení v tisku i v rozhovorech je vztaženo k celé hodnocené základní sídelní jednotce, tj. existenci segregace, rizika segregace či znaků segregace je hodnoceno z hlediska širšího území ZSJ, nikoliv jednotlivých nemovitostí, v nichž se mohou koncentrovat sociálně vyloučení či sociálním vyloučením ohrožení obyvatelé.

Vzájemné propojení, respektive překrytí hodnocení reprezentace a percepce koncentrací sociálního vyloučení a segregace v územní jednotce, je významným signálem vnímané a diskutované sociální **marginalizace**. Takto nastavený diskurz a vnímání klíčovými aktéry je zároveň indikátorem existující **stigmatizace** lokality. Lokality koncentrace sociálně vyloučených obyvatel a lokality se znaky segregace, které byly identifikované na základě percepce a reprezentace, jsou v naprosté většině případů shodné s lokalitami identifikovanými na základě analýzy dat. Existuje však značné množství lokalit, kde statistická data ukazují na významnou koncentraci osob ohrožených chudobou a potažmo sociálním vyloučením, které ale (zatím) nejsou předmětem veřejného diskurzu a nejsou ani v širším povědomí klíčových informátorů. Přesto jim je nezbytné věnovat pozornost.

Na druhou stranu ne všechny lokality označované ve veřejném diskurzu jako sociálně vyloučené či segregované nezbytně naplňují kvantitativní kritéria. Jde i o lokality, které jsou na základě tzv. Gabalovy zprávy (GAC 2015) považovány za sociálně vyloučené lokality. V takovém případě je při rozhodování o plánování a realizaci sociálního bydlení nezbytné přihlížet k prisuzovanému **stigmatu**, i když statistická data ukazují, že situace není zdaleka tak nepříznivá, jak naznačuje veřejný diskurz.

5.1 Identifikace a hodnocení lokalit koncentrace osob ohrožených sociálním vyloučením na základě analýzy reprezentace

Analýza **reprezentace** vyhodnocuje informace o aktivní reprezentaci jevů spojených se segregací a sociálním vyloučením, a poskytuje tak doplňující informace k analýzám statistických dat a analýze percepce klíčovými aktéry, s nimiž dohromady tvoří podklad pro terénní šetření lokalit, jež následuje v dalším kroku analýzy segregace.

Cílem analýzy je zachytit takové lokality, které jsou vnímány, popisovány a diskutovány v souvislosti s tematikou sociálního vyloučení a segregace. Pro potřeby analýzy reprezentace metodika doporučuje využít především analýzu **mediálního diskurzu**. Informace je vhodné čerpat z online verzí vybraných celostátních i regionálních deníků a místních novin a zpravodajů. Kromě toho je zejména v případě velkých měst vhodné analyzovat i významné **strategické rozvojové dokumenty a politiky, výzkumné zprávy** a další zdroje.

Články v tisku a další informace se doporučuje vyhledávat prostřednictvím **klíčových slov a spojení**, které souvisí s tematikou analýzy, tj. s procesy koncentrace a segregace sociálně vyloučených osob. Doporučená klíčová slova zahrnují: název města, ghetto, sociálně vyloučená lokalita, sociální vyloučení, Romové, nepřízpůsobilí, chudoba, ubytovna, cizinci. Časové rozpětí vyhledávané informace by mělo zahrnovat období minimálně posledních tří let. Každý dohledaný článek a informace jsou vyhodnoceny z hlediska relevantnosti. V případě, že článek pojednává o lokalitách koncentrace sociálně vyloučených osob nebo je tematicky blízký problematice, je zařazen do databáze článků. Databáze článků obsahuje informace získané z vyhodnocení relevantních článků: zdroj, datum, klíčová slova, názvy lokalit, citace z článků a odkaz na článek/zdroj. Identifikované lokality jsou přiřazeny do příslušných základních sídelních jednotek.

Na závěr jsou vyhodnocené ZSJ, v nichž se vyskytovaly lokality zmiňované v médiích, podle toho, zda mediální diskurz poukazyval na jevy, jež jsou spojené s koncentrací sociálně vyloučených osob nebo dokonce s rizikem či existencí segregace. Na základě analýzy mediálního diskurzu jsou identifikovány **ZSJ, které jsou spojovány s koncentrací sociálně vyloučených obyvatel**, a ZSJ **spojované se znaky či procesy segregace nebo riziky segregace**.

5.2 Identifikace lokalit koncentrace osob ohrožených sociálním vyloučením na základě analýzy percepce

Cílem analýzy percepce je zjistit lokality, které jsou vnímány jako segregované, segregací ohrožené, sociálně vyloučené anebo se zvýšenou koncentrací sociálně vyloučených a sociálně zranitelných osob. Zásadním vstupem jsou **rozhovory s klíčovými informátory** z veřejného sektoru, akademické a neziskové sféry, kteří se zabývají otázkami sociální práce a sociálních služeb, bydlení a rozvoje města. Ve velkých městech a v případě potřeby hlubší analýzy je vhodné provést analýzu percepce obyvatel.

Informace získané prostřednictvím rozhovorů s klíčovými aktéry většinou **potvrdí lokality identifikované prostřednictvím reprezentace**. V některých případech rozhovory mohou upřesnit starší informace získané z tisku, a to u lokalit, které v poslední době prodělaly významnou změnu. Rozhovory ale často doplní další problémové lokality, o kterých se v tisku a jiných zdrojích nepíše.

Všichni informátoři musí být před rozhovorem požádáni o **souhlas** s využitím získaných informací pro potřeby analýzy a o souhlas s nahráváním rozhovoru na diktafon (v případě odmítnutí je nezbytné využít psaných poznámek). V úvodu rozhovorů se doporučuje představit smysl a cíl výzkumu a dotázat se na to, **jaké lokality považují informátoři za segregované nebo sociálně vyloučené, ohrožené segregací a sociálním vyloučením** respektive, které se vyznačují vyšší koncentrací osob ohrožených sociálním vyloučením. V některých městech je vhodné specifickou pozornost věnovat místům koncentrace bydlení cizinců, a to zejména s odkazem na zaměstnance průmyslových podniků (cizinci nejsou podchyceni analýzou prostorové distribuce příspěvku na živobytí). V rozhovorech je vhodné, vedle postoje klíčových aktérů k lokalitám, zachytit historii lokality a příčiny a podmíněnosti zvýšené koncentrace osob ohrožených sociálním vyloučením. Otázky se dále zaměřují na dostupnost služeb a MHD v lokalitě, její umístění v urbanistické struktuře města, typ zástavby, vlastnictví objektů sloužících k bydlení a výskyt ubytovacích zařízení pro sociálně slabší skupiny obyvatel. Důležité je sociální a demografické složení obyvatel a charakter sociální interakce lokalitách považovaných klíčovými informátory za problémové.

Poskytnuté rozhovory jsou zařazené do **databáze**, která kromě identifikačních údajů o rozhovoru zahrnuje sdělené informace o lokalitách, které byly v rozhovoru zmíněny a diskutovány. Zmíněné lokality jsou přiřazeny do příslušných základních sídelních jednotek. Výsledné hodnocení lokalit na základě percepce klíčovými informátory rozlišuje lokality, v nichž bylo poukazováno na **koncentraci obyvatel ohrožených chudobou a sociálním vyloučením** od těch, kde byla navíc akcentována segregace, přítomnost významných **znaků segregace a rizika segregace** (Obrázek 6).

5.3 Hodnocení lokalit koncentrace obyvatel ohrožených sociálním vyloučením z hlediska segregace

Hodnocení lokalit koncentrací obyvatel ohrožených sociálním vyloučením z hlediska segregace je finální fází **identifikace lokalit segregace**. Hodnocení se týká všech lokalit (ZSJ), které byly analýzou dat o lokalizaci a prostorové distribuci společně posuzovaných osob pobírajících příspěvek na živobytí (SPO PNZ) identifikovány jako **lokality koncentrace**, které považujeme za **rizikové z hlediska segregace**. Takto vybrané základní sídelní jednotky jsou doplněné o ty ZSJ, které sice nebyly analýzou dat hodnoceny jako lokality koncentrace obyvatel ohrožených sociálním vyloučením, nicméně byly identifikovány na základě analýzy reprezentace a analýzy percepce jako **lokality s rizikem segregace**.

Hodnocení segregace využívá výsledky analýzy statistických dat, reprezentace a percepce, které doplňuje o terénní šetření. Kromě výše uvedených vstupů je vhodné při přípravě terénních šetření lokalit využít dalších informačních zdrojů, jakými jsou pro celé území Česka například **Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR (GAC 2015)** nebo **Seznam ubytoven se schváleným provozním řádem**, které zachycují celé území Česka. Tyto vstupy je vhodné doplnit o místní informační zdroje.

Terénní šetření v první řadě **ověří existenci lokality koncentrace** obyvatel ohrožených sociálním vyloučením a slouží k přesnějšímu **územnímu vymezení lokality** v rámci základních sídelních jednotek. Nicméně, hlavním úkolem terénního šetření je nejen ověření charakteristik lokalit, jež byly získané z analýzy dat, rozhovorů a analýzou reprezentací v médiích, ale především zjištění dalších charakteristik lokality a jejích obyvatel, které slouží

pro **vyhodnocení existence a míry závažnosti segregace**. Šetření se zaměří na tři dimenze sloužící pro vyhodnocení toho, zda jde o segregovanou či segregací ohroženou lokalitu. Dimenze zahrnují (1) zastoupení a velikost populace v nerovném postavení, (2) geografickou izolaci lokality a (3) úroveň sociální interakce (Tabulka 3).

V případě první dimenze, tj. **velikosti, zastoupení, koncentrace a dominance populace** ohrožené sociálním vyloučením se ověřuje aktuální počet a podíl skupiny obyvatel ohrožených sociálním vyloučením na celkové populaci lokality. Hodnotí se, zda populace v lokalitě dominuje (> 50 %), je významně zastoupená (> 15 %) nebo se vyskytuje jako jedna ze součástí místní populace (> 5 %).

V hodnocení druhé dimenze, tj. **geografická izolace a začlenění**, se sleduje, zda je lokalita prostorově začleněná nebo naopak izolovaná, jaký přístup mají obyvatelé k občanské vybavenosti, obchodům, školám, a jak dobré nebo naopak nedostatečné je dopravní napojení včetně pěší dostupnosti zastávek hromadné dopravy. Kromě toho se v obecné rovině posoudí kvalita životního prostředí a bydlení.

Ve třetí dimenzi hodnocení **sociální interakce** se zjišťuje, zda obyvatelé lokality využívají standardní bydlení nebo jiné formy ubytování (ubytovny, azylové domy apod.), zda jsou v lokalitě dlouhodobě stabilní nebo spíše fluktuují a často se stěhují. Specifickou pozornost je potřeba zaměřit na každodenní interakci v lokalitě a s obyvateli mimo lokalitu, která může poukázat na vyčlenění nebo naopak zapojení do společnosti, rizika segregace či existenci segregace anebo naopak vazeb posilujících integraci do společnosti. Terénní průzkum může využít namátkové rozhovory s obyvateli lokality zaměřené na vnímání spoluobčanů a každodenního soužití při snaze identifikovat konflikty i pozitivní příklady soužití.

Tabulka 3: Dimenze segregace

Velikost, zastoupení, koncentrace a dominance	Geografická izolace	Sociální interakce
• územní rozsah lokality • populační velikost lokality • míra koncentrace populace v nerovném postavení • míra zastoupení populace v nerovném postavení • dominance a různorodost	• pozice v rámci města • napojení na obytnou zástavbu • dopravní napojení • občanská vybavenost • typ ubytování a kvalita bydlení • kvalita prostředí	• trvalost a fluktuace • postavení na pracovním trhu • každodenní interakce populace s okolím • percepce a reprezentace

Zdroj: Sýkora a kol. 2015

Charakteristiky jednotlivých dimenzí získané analýzami dat, analýzou mediálního diskurzu a rozhovory doplněné o zjištění z terénního šetření se vyhodnotí z hlediska znaků, stavu a procesu segregace. Na základě souhrnného hodnocení dimenzí segregace a s přihlédnutím k výsledkům analýz percepce a reprezentace se stanoví, které lokality, respektive ZSJ jsou významnými koncentracemi osob ohrožených sociálním vyloučením nebo sociálně

vyloučených osob (SVO) a které z nich vykazují znaky segregace, jsou **segregované** nebo **segregací ohrožené** (Tabulka 4).

Tabulka 4: Příklad tabulky souhrnného vyhodnocení lokalit segregace na základě analýz reprezentace a percepce a terénního šetření

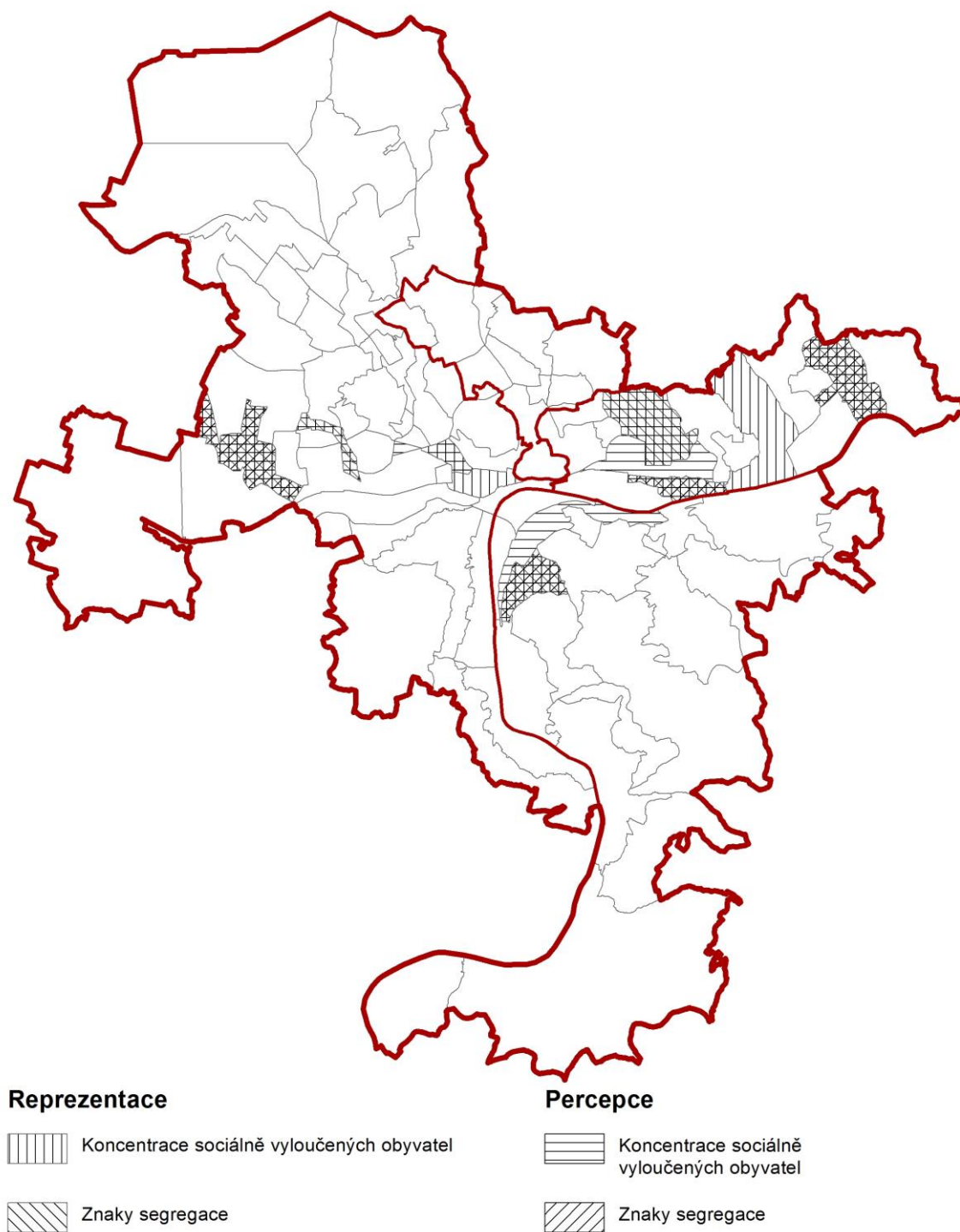
Kód ZSJ	Název ZSJ	Percepce: koncentrace SVO	Percepce: znaky segregace	Reprez.: koncentrace SVO	Reprez.: znaky segregace	Terén: koncentrace SVO	Terén: znaky segregace	Souhrnné hodnocení: koncentrace SVO	Souhrnné hodnocení: znaky segregace
999999	Název	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano
999999	Název	Ano	Ne	x	x	Ano	Ne	Ano	Ne
999999	Název	Ano	Ne	Ano	Ne	Ano	Ne	Ano	Ne
999999	Název	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano
999999	Název	x	x	x	x	Ano	Ne	Ano	Ne
999999	Název	Ano	Ne	x	x	Ano	Ne	Ano	Ne

Poznámky: Tabulka zahrnuje všechny ZSJ identifikované analýzou dat jako lokality koncentrace a/nebo ZSJ identifikované jako lokality koncentrace a /nebo segregace analýzou reprezentace a percepce. Všechny takové lokality jsou předmětem terénního šetření a souhrnného vyhodnocení. SVO – sociálně vyloučené osoby nebo obyvatelé ohrožení sociálním vyloučením

Za **segregované** jsou považovány velké lokality (městská čtvrť, zóna s několika nemovitostmi nebo rozsáhlejší komplex bydlení pro stovky obyvatel) s velkou populací skupiny obyvatel ohrožených sociálním vyloučením (> 100), jež v lokalitě dominuje a jejíž interakce s ostatními skupinami obyvatel je omezená. Lokalita je zpravidla charakterizována negativním vnímáním lokality a reprezentací v médiích a místním diskurzu. Za segregované jsou rovněž považovány malé lokality (obvykle samostatné stavby jako jsou ubytovny a jednotlivé činžovní domy, nebo malé zóny s několika rodinnými domy), kde početně malá populace (<100) v sociálně nerovném postavení v lokalitě dominuje, vykazuje omezenou nebo konfliktní interakci s ostatními skupinami obyvatel, je vnímaná a prezentovaná jako problematická a často izolovaná v periferní poloze s nízkou vybaveností a špatnou dopravní dostupností.

Za **segregací ohrožené** jsou považovány malé lokality (obvykle samostatné stavby jako jsou ubytovny a jednotlivé činžovní domy, nebo malé zóny s několika rodinnými domy), kde početně menší populace (<100) v sociálně nerovném postavení v lokalitě dominuje, ale vykazuje jistou interakci s ostatními skupinami ve městě. Může jít také o lokalitu, která je sice v okrajové poloze se zhoršenou vybaveností a dopravní dostupností, ale není zcela izolovaná z hlediska sociálních interakcí v prostoru města. Za segregací ohrožené jsou považovány i velké lokality (městská čtvrť, zóna s několika nemovitostmi nebo rozsáhlejší komplex bydlení pro stovky obyvatel), s velkou populací skupiny (> 100) v sociálně nerovném postavení, jež je v lokalitě zastoupená v nižší míře (< 15 %), ale její podíl se zvyšuje, a to při omezené interakci s ostatními skupinami obyvatel; situaci doprovází negativní vnímání lokality; lokalita nemusí být izolovaná v periferní poloze s nízkou vybaveností a horší dopravní dostupností, neboť izolace v tomto případě vyplývá ze samotného rozsahu lokality a omezené sociální interakce.

Obrázek 6: Ústí nad Labem: lokality s koncentrací osob ohrožených sociálním vyloučením a lokality se znaky segregace identifikované na základě analýzy percepce a reprezentace

5.4 Standardizované hodnocení symbolického vyloučení, funkční a fyzické separace a sociální interakce prostřednictvím on-line šetření

Cílem šetření je **identifikovat lokality se zvýšenou koncentrací sociálně vyloučených osob nebo obyvatel ohrožených sociálním vyloučením (dále SVO)** a vybrat z nich takové, jež jsou **segregované** nebo se vyznačují **znaky a projevy segregace**. Šetření se provádí prostřednictvím **online dotazníku** se zaměřuje na konkrétní místní zkušenosti (z terénu), vnímání (percepce) a veřejný diskurz (reprezentaci). Šetření doplňuje územně detailní analýzu dat o osobách, které pobírají dávky v hmotné nouzi, konkrétně příspěvek na živobytí, jež byla provedena za celé území České republiky. Hodnocení slouží ke **komplexnějšímu zachycení charakteru lokalit a jejich vyhodnocení z hlediska segregace**.

Důvodem přípravy standardizovaného on-line šetření byla skutečnost, že kvalitativní metody a postupy používané k hodnocení symbolického vyloučení, funkční a fyzické separace a sociální interakce (viz části 4.1-4.4) nelze vzhledem k jejich náročnosti využít v plné šíři a hloubce pro větší množství obcí a lokalit a častěji je opakovat. V případě odlišných zpracovatelů může i při standardizovaném postupu docházet k výrazným interpretačním odlišnostem omezujícím srovnatelnost výsledků. Z těchto důvodů byl připraven a testován **systém standardizovaného hodnocení symbolického vyloučení, funkční a fyzické separace a sociální interakce**. Systém využívá **online dotazníkové šetření a polo-automatizované zpracování a vyhodnocení odpovědí**. Takový postup sice vede ke zjednodušenému, a tak neúplnému hodnocení, ale umožňuje častější **opakování hodnocení** a lepší **srovnatelnost** mezi lokalitami.

Vyvinut byl zcela **nový postup zjednodušení a standardizace** identifikace lokalit na základě zachycení klíčových stránek percepce, reprezentace a specifických místních charakteristik lokalit, a to pomocí struktury otázek v **online dotazníku**. **Online formulář** vychází z metodických postupů analýzy percepce, reprezentace a terénního šetření, která jsou předmětem předchozích částí 4.1-4.3. Standardizované hodnocení symbolického vyloučení, funkční a fyzické separace a sociální interakce je založeno na **postihu vnímání (percepce)** lokalit koncentrace a segregace SVO, **veřejného diskurzu** především v médiích, ale také politických, plánovacích a analytických dokumentech (**reprezentace**) a **specifických místních charakteristik identifikovaných lokalit**. Zohlednění percepce a reprezentace umožňuje zachytit **stigmatizaci** lokalit reflektovanou ve vnímání klíčovými aktéry a zobrazovanou veřejným diskurzem. Hodnocení je založené na aktualizovaných **vstupech ze strany respondentů na úrovni obcí**. Dotazník mohou místní aktéři vyplnit na základě **dobrovolnosti**. Hodnocení se spoléhá na **dobrou místní znalost aktérů**, kteří dotazník vyplňují. Případně je možné specifické místní charakteristiky ověřit pomocí doplňkového terénního šetření.

Online šetření „**Identifikace lokalit rezidenční segregace**“ (Obrázek 7) je přístupné prostřednictvím webové aplikace dostupné na <https://datamap.natur.cuni.cz/dotaznik/>. Pro vyplnění dotazníku je potřeba se do webové aplikace registrovat a přihlásit. Odpovědi se průběžně ukládají. Vyplněný dotazník je uživateli **přístupný k následným úpravám**. Dotazník slouží k opakovanému využití a úpravám charakteristik lokalit v případě jejich změny. Vyplněné charakteristiky lokalit se vyhodnocují dvakrát ročně, vždy k 30. 6. a 31. 12. daného roku, tak aby hodnocený stav odpovídal analýze dat o společně posuzovaných osobách pro poskytnutí příspěvku na živobytí. Informace poskytnuté v šetření jsou přístupné autorovi a vlastníkovu záznamu pro každoroční aktualizaci, průběžné úpravy a doplnění. Vyhodnocené

výsledky šetření budou v propojení s analýzou dat dostupné spolupracujícím obcím a městům prostřednictvím online mapové a datové aplikace.

Standardizované hodnocení zahrnuje vedle sběru vstupních dat prostřednictvím online dotazníku také **poloautomatický systém vyhodnocení dotazníku**. Dotazník je po vyplnění **automaticky zpracován a vyhodnocen podle definovaných kritérií**. Cílem je identifikované a dotazníkem charakterizované **lokality roztřídit** na základě odpovědí na vybrané otázky ty lokality, jež jsou **koncentracemi SVO**, nebo navíc vykazují i **znaky segregace**, nebo jsou považovány za **segregované**.

On-line šetření symbolického vyloučení, funkční a fyzické separace a sociální interakce prostřednictvím on-line dotazníku „**Identifikace lokalit rezidenční segregace**“ bylo testováno prostřednictvím měst Plzeň a Ostrava a dalších měst a obcí, které byly zapojené do projektu „Podpora sociálního bydlení“ pod záštitou MPSV ČR. **Trvalé zajištění sběru informací** prostřednictvím on-line dotazníku nicméně vyžaduje zaštitění ze strany organizační jednotky centrální vlády, kterou může být ministerstvo nebo například Agentura pro sociální začleňování.

Obrázek 7: Webová aplikace pro standardizované hodnocení symbolického vyloučení, funkční a fyzické separace a sociální interakce prostřednictvím on-line dotazníku

T
A
Č
R

UNIVERZITA KARLOVA
Přírodovědecká fakulta

KURANDA@XPRT.CZ

IDENTIFIKACE LOKALIT REZIDENČNÍ SEGREGACE

i Vyplňujete dotazník pro stav na konci měsíce: 12/2020

Identifikace lokality

Název lokality Běžně používaná pojmenování

uveďte běžně používané pojmenování, v případě více pojmenování je poznamenejte v závorce

V mapě klikněte na daný kraj, poté SO ORP, obec a v posledním kroku vyberte jednu nebo více ZSJ, pro které identifikujete lokalitu. Modrou šipkou v pravém horním rohu se přemístíte o úroveň výše.

Vyberte, prosím, jednu nebo více ZSJ v mapě.

+

←

Vybrané ZSJ Zde se zobrazí ZSJ, které jste vybrali v mapě

Kraj:

SO ORP:

Obec:

O jaké místo se jedná? Choose Files No file chosen

Vložte prosím náčrt, mapku, obrázek nebo, fotografií se zakreslením území lokality (nejvíc 3 soubory)

Jaký je územní rozsah lokality?

- ☐ jedna budova
- ☐ více samostatných budov
- ☐ skupina budov
- ☐ ulice
- ☐ blok domů a ulic
- ☐ čtvrť
- ☐ Jiné:

Jiný rozsah lokality

O jaký typ/formu ubytování se jedná?

- ☐ ubytovna/y v soukromém vlastnictví
- ☐ městská ubytovna
- ☐ nájemní bydlení v obecním vlastnictví nebo vlastnictví neziskové organizace
- ☐ nájemní bydlení v soukromém vlastnictví
- ☐ byty/domy ve vlastnictví obyvatel
- ☐ pobytová instituce (např. azylový dům, dětský domov, domov pro seniory)
- ☐ Jiné:

Jiná forma ubytování

6 Komplexní vyhodnocení lokalit koncentrace obyvatel ohrožených sociálním vyloučením z hlediska segregace a doporučení pro plánování a realizaci sociálního bydlení

Komplexní vyhodnocení lokalit koncentrace obyvatel ohrožených sociálním vyloučením z hlediska segregace a identifikace lokalit rezidenční segregace využívá a **vzájemně provazuje dva hlavní analytické pilíře**. Tím prvním je **kvantitativní analýza dat** poskytovaných Ministerstvem práce a sociálních věcí České republiky s informacemi o počtech osob pobírajících příspěvek na živobytí, a to v podrobném územním členění za základní sídelní jednotky. Druhým je soubor **kvalitativních postupů**, které sice využívají informací z kvantitativní analýzy, nicméně relativně autonomně jsou realizovány na lokální úrovni, a to s využitím analýzy reprezentace, analýzy percepce a terénního šetření. Zatímco kvantitativní analýza identifikuje lokality, které se vyznačují koncentrací obyvatel ohrožených sociálním vyloučením a systémově a opakovaně hodnotí území celého Česka, druhý pilíř kvalitativních analytických postupů se zaměřuje na identifikaci lokalit segregace a je prováděn lokálně.

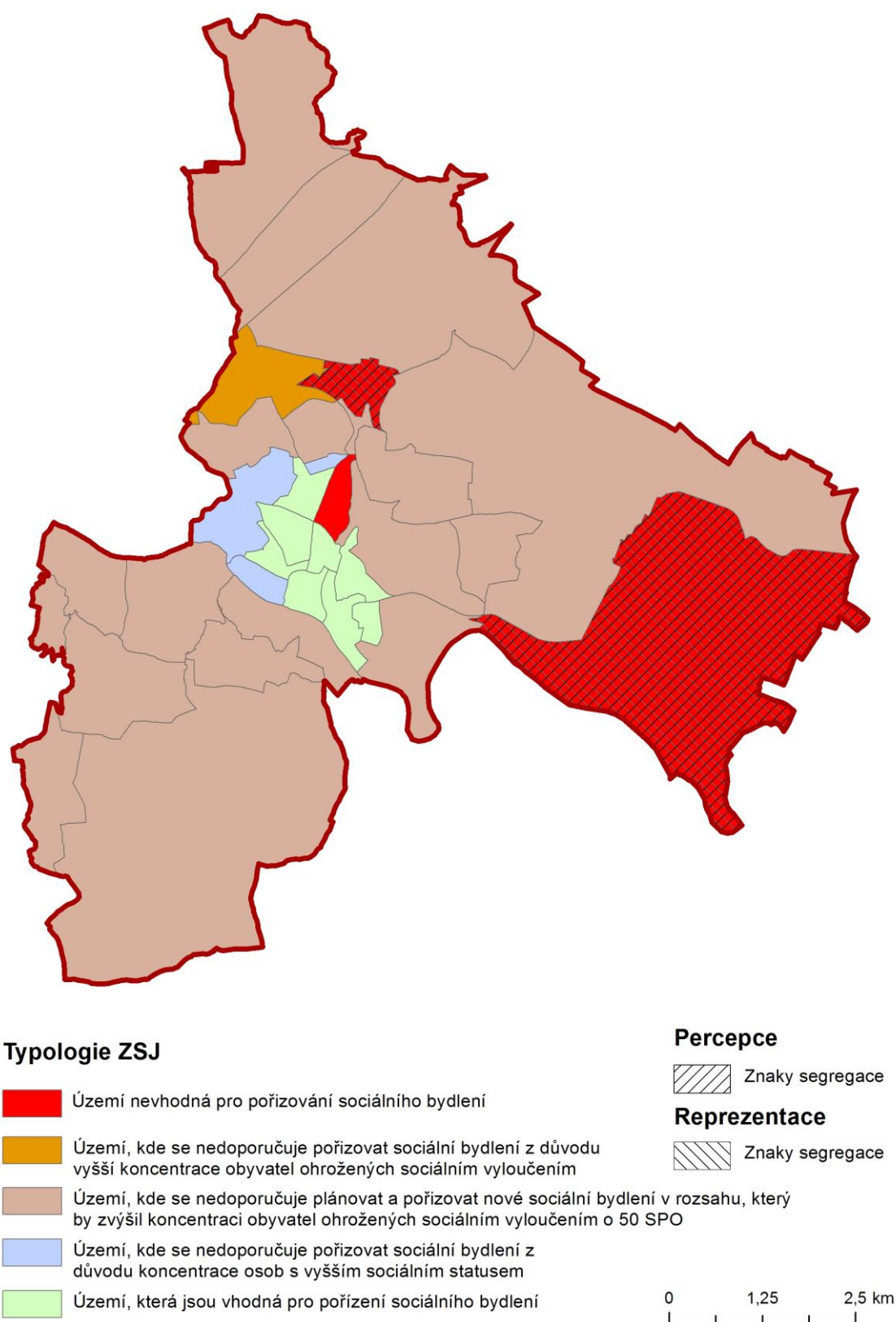
Vyhodnocení kvantitativní analýzy dat umožňuje rozdělit území měst a obcí (v celém Česku) do **pěti základních typů z hlediska vhodnosti plánování a realizace sociálního bydlení**:

- Území nevhodná pro pořizování sociálního bydlení z důvodu vysoké koncentrace obyvatel ohrožených sociálním vyloučením;
- Území, kde se nedoporučuje pořizovat sociální bydlení z důvodu vyšší koncentrace obyvatel ohrožených sociálním vyloučením;
- Území, kde se nedoporučuje plánovat a pořizovat nové sociální bydlení v rozsahu, který by zvýšil koncentraci obyvatel ohrožených sociálním vyloučením o 50 SPO PNZ;
- Území, kde se nedoporučuje pořizovat sociální bydlení, respektive doporučuje zvážit jeho pořízení, z důvodu koncentrace osob s vyšším sociálním statutem;
- Území, která jsou vhodná pro pořízení sociálního bydlení.

Výše uvedené typy plošně vymezené pro celá území měst doplňuje druhý pilíř metodiky o **lokality identifikované jako segregované**, se znaky segregace a ohrožené rizikem segregace na základě analýzy reprezentací především v médiích, analýzy percepce zejména klíčovými aktéry (Obrázek 8) a na základě komplexního vyhodnocení využívajícího všechny dostupné zdroje ověřené a doplněné terénním šetřením. Je nezbytné upozornit, že jde o rámcové vyhodnocení lokalit. V případě pořizování sociálního bydlení v lokalitách, jež vykazují znaky sociálního vyloučení a segregace, je vždy důležité provést hloubkové místní šetření a vyhodnocení rizik a možných důsledků pořizování sociálního bydlení.

Použitá metoda analýzy dat o lokalizaci osob pobírajících příspěvek na živobytí umožňuje díky průběžné aktualizaci dat i aktualizaci hodnocení. Pro uživatelsky vstřícnější prezentaci analýz, hodnocení lokalit z hlediska vhodnosti pro pořízení sociálního bydlení a predikce budoucího stavu při pořízení sociálního bydlení určitého rozsahu slouží online dostupné webové **mapové a datové aplikace**, které v jednoduché a přístupné formě prezentují výsledky i vstupní data. Aplikace jsou **jádrům systému pro průběžnou aktualizaci** analytického vyhodnocování území měst z hlediska rezidenční segregace a lokalit nevhodných nebo naopak doporučených pro pořizování sociálního bydlení.

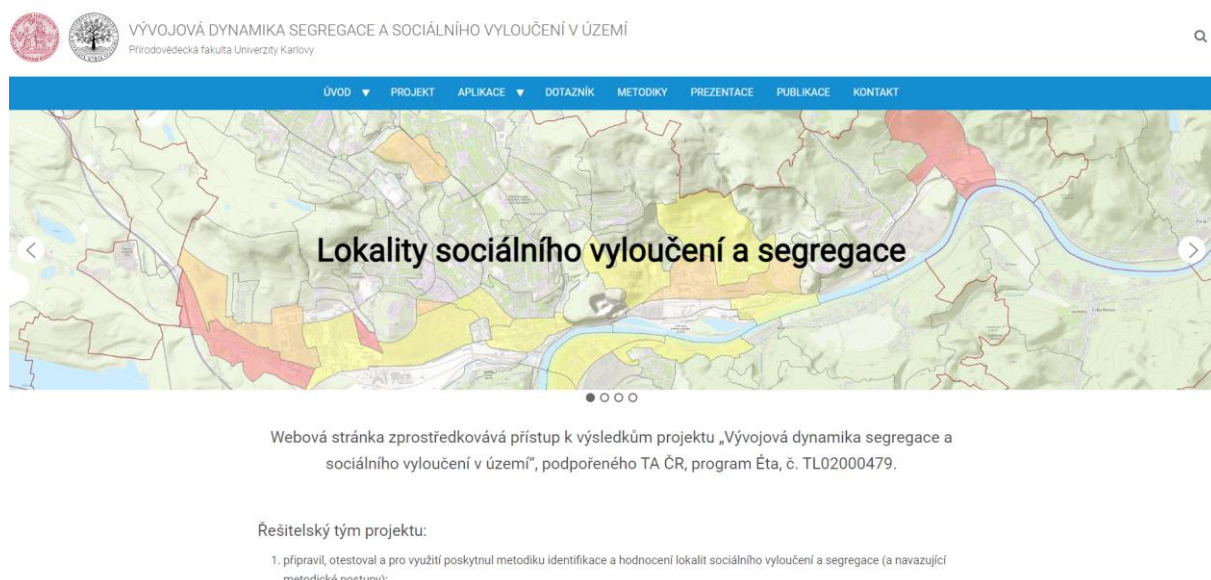
Obrázek 8: Kadaň: vyhodnocení ZSJ z hlediska vhodnosti pořízení sociálního bydlení na základě vyhodnocení koncentrace SPO PNZ (2015-2016) a analýzy percepce a reprezentace

7 Výstupy metodiky ve formě webových mapových a datových aplikací

Výsledky a hodnocení zpracované na základě „Metodiky identifikace a hodnocení lokalit segregace: hodnocení vhodnosti lokalit pro pořizování sociálního bydlení z hlediska prevence rezidenční segregace“ nebo k nimž metodika alespoň částečně přispěla jsou prezentované ve formě online dostupných interaktivních webových mapových a datových aplikací. Aplikace jsou dostupné prostřednictvím www.segregace.cz (Obrázek 9), kde jsou také dostupné návody k používání aplikací.

Obrázek 9: Webová stránka segregace.cz nabízí mapové a datové aplikace, metodické postupy a doporučení

Segregace a sociální vyloučení: interaktivní online webové mapové a datové aplikace

Inovativní geoinformační nástroje firmy ESRI Story Map nabízí zastřešující aplikaci „Segregace a sociální vyloučení: interaktivní online webové mapové a datové aplikace“, jež zahrnuje představení tematiky, základní koncepty, klíčové aspekty metodik, vybrané výsledky, a umožňuje přímý vstup do jednotlivých aplikací. Nástroj v komplexní podobě shrnuje a provazuje hlavní výsledky a výstupy hodnocení segregace.

Přímý odkaz na Story Map: <https://lokality.page.link/StoryMapSegregace>.

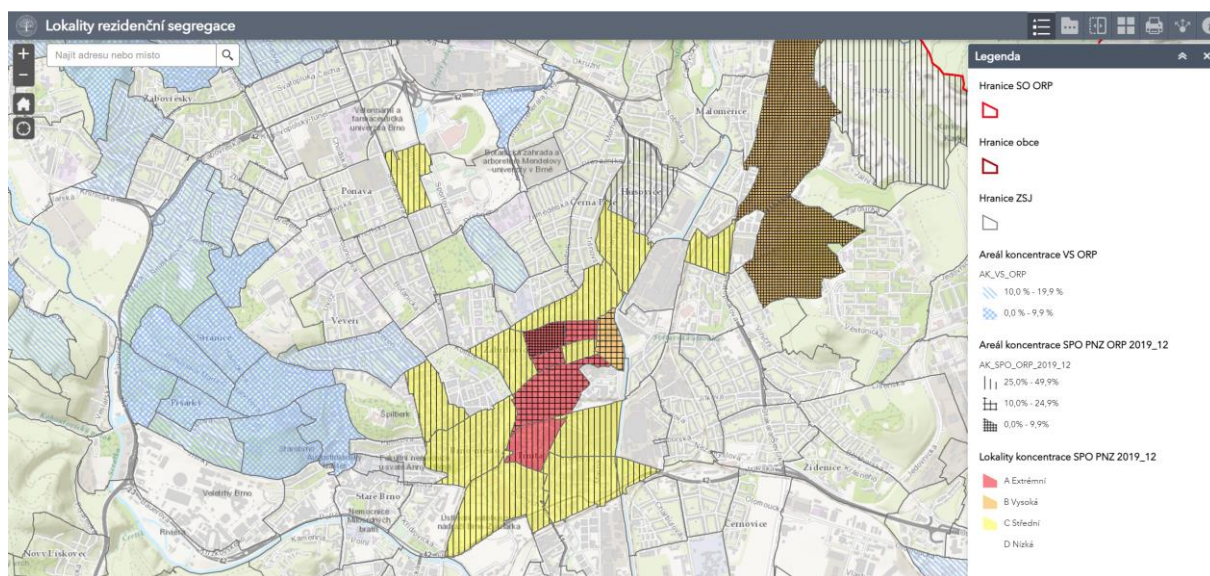
Lokality rezidenční segregace

Hlavním cílem interaktivní online mapové a datové aplikace „Lokality rezidenční segregace“ (Obrázek 10) je prezentovat hodnocení lokalit (základních sídelních jednotek – ZSJ) na celém území Česka z hlediska jejich vhodnosti pro plánování a pořizování sociálního bydlení. Aplikace je výsledkem aplikace „Metodiky identifikace a hodnocení lokalit segregace: hodnocení vhodnosti lokalit pro pořizování sociálního bydlení z hlediska prevence rezidenční segregace“. Aplikace zobrazuje typologii území (ZSJ) z hlediska jejich vhodnosti pro plánování a pořizování sociálního bydlení, a to vzhledem k míře rizika segregace. Volitelně pak ve skupinách tematických vrstev umožňuje zobrazit vstupní data a hodnocení, na jejichž základě byla typologie vytvořena. Tematické vrstvy jsou seskupené do čtyř skupin: Typologie, Predikce, Hodnocení a Analýzy, které může uživatel volitelně zobrazovat samostatně pro jednotlivé roky od 2015 do 2019.

Aplikace je dostupná prostřednictvím krátké URL adresy <https://lokality.page.link/segregace>

Podrobný popis aplikace a návod k používání je dostupný na <https://web.natur.cuni.cz/segregace/aplikace/segregace/>

Obrázek 10: Příklad zobrazení z aplikace Lokality rezidenční segregace

Lokality sociálního vyloučení a segregace

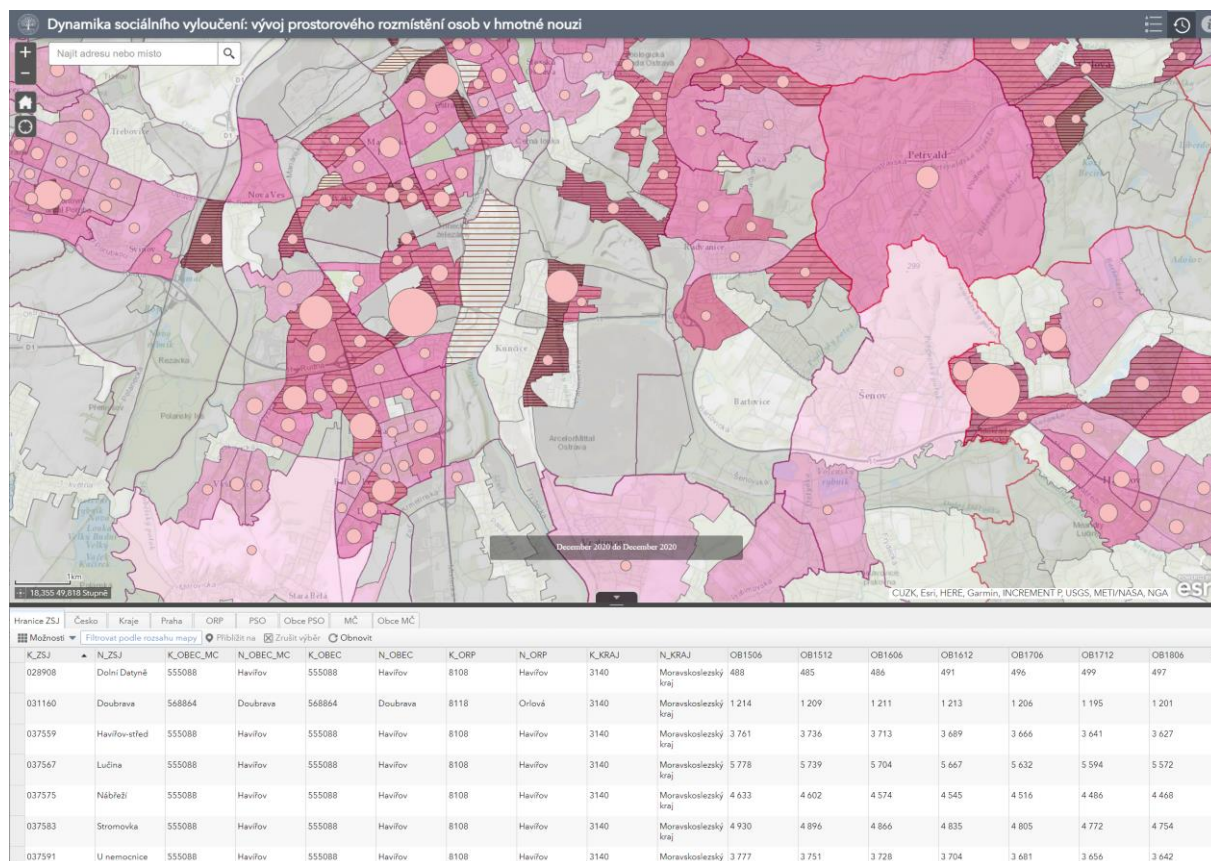
Interaktivní online mapová a datová aplikace „Lokality sociálního vyloučení a segregace“ (Obrázek 11) zobrazuje lokality rezidenční segregace, jež jsou specifická území dotčená podmínkami operačních programů OPZ+ a IROP v období 2021-2027. Lokality rezidenční segregace byly identifikované na základě „Metodiky identifikace a hodnocení lokalit segregace“. Zároveň představují základní složku hodnocení podle „Metodiky identifikace a hodnocení lokalit segregace: hodnocení vhodnosti lokalit pro pořizování sociálního bydlení z hlediska prevence rezidenční segregace“. Aplikace umožňuje volitelné zobrazení několika map (tematických vrstev) seskupených do tří skupin: Hodnocení segregace, Absorpční kapacita a Analýza segregace. Data jsou pro uživatele dostupná prostřednictvím vyskakovacích oken zahrnujících i zobrazení v grafech a v atributové tabulce.

Jde o výsledek / výstup, který je využíván MPSV ČR a MMR ČR v rámci výzev operačních programů OPZ+ a IROP a žadateli v těchto výzvách. Aplikace byla zveřejněna k 30.6.2022 v souvislosti s vyhlášením výzvy OPZ+ a od září 2022 je používána v souvislosti s výzvou IROP. Předpokládá se využití po celé programovací období 2021-2027.

Aplikace je dostupná prostřednictvím krátké URL adresy https://lokalita.page.link/segregace_op (jde o adresu zveřejněnou ve výzvách OP).

Podrobný popis aplikace a návod k používání je dostupný na <https://web.natur.cuni.cz/segregace/aplikace/lokalita/>.

Obrázek 11: Příklad zobrazení z aplikace Lokality sociálního vyloučení a segregace

8 Literatura

European Commission (2015) Guidance for Member States on the use of European Structural and Investment Funds in tackling educational and spatial segregation. European Structural and Investment Funds, EGESIF_15-0024-01 11/11/2015, 24 s.

European Union (2020) The New Leipzig Charter: The transformative power of cities for the common good [Nová lipská charta – Využití transformativní schopnosti měst pro obecné blaho]. Adopted at the Informal Ministerial Meeting on Urban Matters on 30 November 2020. Přijato na neformálním zasedání ministrů pro městské záležitosti dne 30. listopadu 2020. Dostupné online: <https://mmr.cz/cs/microsites/sc/aktuality/nova-lipska-charta>

GAC (2006) Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti. GAC, Praha, 117 pp.

GAC (2015) Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR. GAC, Praha, 116 s.

Lang, P., Matoušek, R. (2020) Metodika pro posouzení míry a rozsahu sociálního vyloučení v území. Agentura pro sociální začleňování. 20 s.

Mareš, P., Sirovátka, T. (2008) Sociální vyloučení (exkluze) a sociální začleňování (inkluzie) – koncepty, diskurz, agenda. Sociologický časopis/Czech Sociological Review 44, 2, s. 271–294.

MPSV (2015) Koncepce sociálního bydlení České republiky 2015–2025. Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky. 155 s.

MMR (2016) Koncepce bydlení České republiky do roku 2020 (revidovaná). Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky. 56 s.

Sýkora, L. (2009) New socio-spatial formations: places of residential segregation and separation in Czechia. TEGS Tijdschrift voor economische en sociale geografie (Journal of Economic & Social Geography) 100 (4), s. 417–435.

Sýkora, L., ed. (2010) Rezidenční segregace. Praha, Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta a Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky, 144 s.

Sýkora, L., Matoušek, R., Brabcová, Š., Čaněk, M., Fiedlerová, K., Procházková, A., Trlifajová, L. (2015) Metodika identifikace lokalit rezidenční segregace. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Centrum pro výzkum měst a regionů a Multikulturní centrum Praha, 52 s. ISBN 978-80-7444-041-0 (UK PŘF), 978-80-87615-53-9 (MKC). Dostupné online: http://migraceonline.cz/doc/metodika_identifikace_lokalit_segregace_dvoustrany.pdf [certifikovaná metodika, Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR, 2016].

Sýkora, L., Ignatyeva, E., Brabec, T. (2017) Analýza prostorové segregace na území města Plzně. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Centrum pro výzkum měst a regionů, 80 s.

Sýkora, L., Ignatyeva, E., Brabec, T. (2018a) Pilotní ověření Metodiky identifikace lokalit rezidenční segregace v obcích ČR. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Centrum pro výzkum měst a regionů, 168 s.

Sýkora, L., Ignatyeva, E., Brabec, T. (2018b) Analýza prostorové segregace v Brně (na základě certifikované metodiky MPSV). Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra

sociální geografie a regionálního rozvoje, Centrum pro výzkum měst a regionů, 84 s (krácená verze 65 s).

Sirovátka, T., Rákoczyová, M. Šimíková, I., Trbola, R. (2013) Indikátory strategie potlačování chudoby a sociálního vyloučení v České republice. Brno: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí.

Vobořilová, A. (2012) Koncepce bydlení České republiky do roku 2020. Urbanismus a územní rozvoj XV, č 1, s. 3-6.

Vališová, H. (2018) Typologie lokalit, ve kterých žijí sociálně vyloučení. Agentura pro sociální začleňování. 40 s.